

ऋण नीति (नमूना)

प्रस्तावना:

संस्थाको ऋण लगानी तथा असुली कार्यलाई प्रभावकारी ढंगबाट व्यवस्थापन गर्नका लागि यस ऋण व्यवस्थापन नीति २०.....तयार पारी लागु गरिएको छ ।

परिच्छेद १

संक्षिप्त नाम, प्रारम्भ, परिभाषा तथा उद्देश्य

१.१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ :

१.१.१ यस नीतिको नाम .....बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि, ऋण नीति २०..
..... रहनेछ ।

१.१.२ यो “ऋण नीति-२०..” संचालक समितिबाट निर्णय गरिएको मिति देखि लागु हुनेछ र आगामी साधारण सभाबाट अनुमोदन गराइनेछ ।

१.२ परिभाषा :

विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऋण नीति २०... :

१.२.१ “संस्था” भन्नाले ..... बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि. लाई सम्भन्नुपर्दछ ।

१.२.२ “विनियम”भन्नाले ..... बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.को विनियमलाई जनाउनेछ ।

१.२.३ “ऋण नीति” भन्नाले यो ऋण नीति-२०..... लाई जनाउने छ ।

१.२.४ “ग्रेस समय” भन्नाले संस्थाबाट लिएको ऋणको किस्ताको भुक्तानी शुरु गर्नुपूर्व संस्थाले प्रदान गरेको सांवा किस्ता तिर्न नपर्ने छुट दिएको समयलाई जनाउने छ ।

१.२.५ “रिवेट” भन्नाले ऋणको ब्याजमा प्रदान गरिने छुटलाई जनाउनेछ ।

१.२.६ “व्यवस्थापक/प्रमुख व्यवस्थापक/प्रमुख कार्यकारी अधिकृत” भन्नाले संस्थाको व्यवस्थापनको प्रमुखलाई जनाउनेछ ।

१.२.७ “ऋण विभाग प्रमुख” भन्नाले संस्थाको ऋण विभागको प्रमुखलाई जनाउनेछ ।

१.२.८ “समिति” भन्नाले संचालक समितिलाई जनाउनेछ ।

१.२.९ “उपसमिति” भन्नाले ऋण उपसमिति, कार्यकारी उपसमिति र धितो लिलामी उपसमितिलाई जनाउनेछ ।

१.२.१० “धितो भन्नाले”ऋण लगानी गर्दा सुरक्षण वापत लिईने चल वा अचल सम्पत्तिलाई जनाउनेछ ।

- १.२.११ “ बचत जमानी भन्नाले” सदस्यहरुको संस्थामा रहेको अवधि तोकिएको बचत तथा ऋण चुक्ता नभईन्जेल फिर्ता नगरीने बचत जमानी राखेर गरिने ऋण लगानीलाई जनाउनेछ ।
- १.२.१२ “अचल सम्पत्ति” भन्नाले घर तथा जग्गालाई जनाउनेछ ।
- १.२.१३ “५सी” भन्नाले ऋण विश्लेषणका लागि प्रयोग गरिने स्कोरिंग (मापन अंक) औजारलाई जनाउनेछ ।
- १.२.१४ व्यवस्थापन समूह भन्नाले व्यवस्थापनको प्रमुख, ऋण विभाग, वित्त तथा प्रशासन विभाग, बचत विभाग एवं अन्य विभाग भए सो विभाग सहितको प्रमुखहरुको समूहलाई जनाउनेछ ।
- १.२.१५ कार्यकारी उपसमिति भन्नाले संचालक समितिको अनुपस्थितिमा संस्थामा अपभर्ट आईपर्ने कार्य संचालन वा संस्था संग सम्बन्धित निर्णय गर्नको लागि संचालक समितिसंग उत्तरदायी रहने गरी गठन भएको उपसमितिलाई जनाउनेछ ।
- १.२.१६ एकाघर परिवार भन्नाले एउटै भान्सामा खाना खाने परिवारका सदस्यहरुलाई जनाउनेछ ।
- १.३. उद्देश्य :
- यस नीति तर्जुमा गर्नुको उद्देश्य देहाय बमोजिम रहनेछ ।
- १.३.१ संस्थाको ऋण लगानी, असुली तथा ऋण व्यवस्थापन सम्बन्धि सम्पूर्ण कार्यलाई प्रभावकारी रुपमा व्यवस्थापन गर्न ।
- १.३.२ संस्थामा भएको पूँजी तथा बचत रकम जोखिम कम (सुरक्षित) हुने गरि सदस्यहरुलाई ऋण उपलब्ध गराउन ।
- १.३.३ संस्थालाई वित्तीय रुपमा सक्षम तथा स्वस्थ राख्न ।

परिच्छेद २

ऋण सम्बन्धी व्यवस्था

ऋणका मूल्य मान्यता

संस्थाले सदस्यहरुलाई प्रदान गर्ने ऋण सदस्यहरुको अधिकारको रुपमा नभई सुविधाको रुपमा लिईनेछ ।

२.१ योग्यता :

- २.१.१ सहकारी ऐन/कानून, नीति, सहकारी मापदण्ड, संस्थाको विनियम तथा ऋण संग सम्बन्धित नीतिहरु र अन्य सम्बन्धित ऐन, नियमहरु परिपालना गर्न तत्पर हुनुपर्ने ।
- २.१.३ शेयर सदस्यता लिएको कम्तिमा ३ महिना पूरा भएको हुनुपर्ने ।
- २.१.४ संस्थाको न्यूनतम १० कित्ता शेयर खरिद गरेको हुनुपर्ने ।
- २.१.५ सदस्यको ऋण निवेदन स्वीकृतिपूर्व निज र निजको एकाघरका परिवारको संस्थाको ऋण कारोवार विवरण र व्यवहार लगायतका ऋण इतिहास विश्लेषण गर्दा वित्तीय अनुशासनमा रहेको हुनुपर्ने । संस्थाको कालो सूचीमा परेको ६ महिना भित्र ऋण माग गर्न सक्ने छैन ।

- २.१.६ आवधिक निक्षेप धितो ऋण र आपतकालिन ऋण बाहेक ऋण मागकर्ता संग संस्थाको अन्य कुनै ऋण उठ्न बांकी नरहेको हुनुपर्ने र ऋण माग गर्दा बखतको व्याज बांकी नरहेको हुनुपर्ने ।
- २.१.७ ६५ वर्ष उमेर ननाघेको हुनुपर्ने । तर यो व्यवस्था बचत धितो ऋण र आपतकालिन ऋणमा लागु हुने छैन ।
- २.१.८ नियमित रूपमा मासिक बचत गरेको हुनुपर्ने ।
- २.१.९ कुनै निकायवाट मानसिक सन्तुलन ठिक नभएको भनि प्रमाणित नभएको ।
- २.१.१० अन्य वित्तिय संघ संस्थामा ऋण कारोवार गरी कालो सूचीमा नपरेको हुनुपर्ने ।
- २.१.११ ऋण माग गर्ने समयमा कुनै फौजदारी तथा अन्य कुनै कानुनी अभियोग नलागेको हुनुपर्ने ।
- २.१.१२ समय समयमा हुने संस्थाको नीति नियमको परिवर्तन तथा संसोधनलाई मान्न तयार भएको ।

२.२ ऋणको प्रकार

२.२.१ संस्थावाट सदस्यहरुलाई लगानी गरिने ऋणलाई सुरक्षण र ऋणको प्रयोगको आधारमा निम्नानुसार वर्गिकरण गरिनेछ ।

- अ) सुरक्षणको आधारमा ऋणका शिर्षकहरु :
- क) धितो ऋण
- ख) जमानी ऋण
- आ) प्रयोगको आधारमा ऋणका शिर्षकहरु :
- क) कृषि तथा पशुपालन ऋण
- ख) लघु उद्यम/(लघु वित्त) ऋण
- ग) औद्योगिक ऋण
- घ) व्यापारिक ऋण
- ङ) सेवा व्यवसाय ऋण
- च) बैदेशिक रोजगार ऋण
- छ) हायर पर्चेज ऋण
- ज) घर मर्मत ऋण (४ लाख सम्मको)
- झ) शैक्षिक ऋण
- ञ) आवास ऋण
- ट) खरखाँचो ऋण
- ठ) आपतकालिन ऋण
- ड) सुविधा ऋण
- ढ) व्यवसाय प्रवर्द्धन (विस्तार)

उल्लेखित ऋणका शिर्षकहरुलाई देहाय बमोजिम स्पष्ट पारिएको छ ।

क) धितो ऋण

धितो ऋण भन्नाले संस्थाले ऋणी सदस्य संग ऋण सुरक्षण वापत चल अचल सम्पत्ति स्वीकार गरी प्रदान गरिने ऋणलाई जनाउनेछ ।

ख) जमानी ऋण

जमानी ऋण भन्नाले ऋणी सदस्यले अन्य सदस्यहरुको संस्थामा रहेको बचत निक्षेपको आधारमा लिखित मन्जुरी प्राप्त गरी प्रदान गरिने ऋणलाई जनाउनेछ । साथै लघु वित्त ऋणको हकमा समुह जमानीमा लगानी गरिने ऋणलाई समेत जनाउने छ ।

२.२.१.१ कृषि तथा पशुपालन ऋण :

एकिकृत कृषि (कुखुरा बंगुर,माछा,हांस),कृषि वन,तरकारी खेती, फलफुल खेती, नगदेवाली, खाद्यान्न वाली, कृषि औजार खरीद ,मलखाद खरिद, कुखुरापालन, माछापालन, मौरीपालन, च्याउ खेती, पुष्प खेती, कफि खेती, चिया खेती, नर्सरी,पशुपालन आदि कार्यका लागि प्रदान गरिने ऋणलाई कृषि तथा पशुपालन ऋण भनिनेछ ।

२.२.१.२ ऋणको सीमा र अवधि :

यस शिर्षकमा देहायबमोजिम ऋणको सिमा र अवधि कायम रहनेछ ।

- क) साना परियोजना : साना परियोजना अन्तर्गत अधिकतम रु ३ लाख ऋण प्रदान गर्न सकिनेछ र यसको अधिकतम भाखा २ वर्षको रहनेछ ।
- ख) मझौला परियोजना : मझौला परियोजना अन्तर्गत अधिकतम रु३ देखी १० लाख प्रदान गर्न सकिनेछ र यसको अधिकतम अवधि ३ वर्षको रहनेछ ।
- ग) ठुला परियोजना : ठुला परियोजना अन्तर्गत रु१० लाख भन्दा बढि रकम प्रदान गर्न सकिनेछ । यसको भुक्तानी अवधि अधिकतम ५ वर्षको रहनेछ ।

२.२.१.३ व्याजदर

यस शिर्षकमा व्याजदर संचालक समितिले समय समयमा तोके बमोजिम हुनेछ ।

२.२.१.४ ग्रेस समय :

दफा २.२.१.१ मा उल्लेखित सम्पूर्ण ऋणहरुमा अधिकतम ३ महिनासम्मको ग्रेस समय प्रदान गर्न सकिनेछ । तर ग्रेस समयको अवधिभर किस्तावन्दी तालिकामा उल्लेखित समय अनुसार ब्याज भुक्तानी गर्नुपर्ने छ ।

२.२.१.५ भुक्तानी तरिका :

ऋणको भुक्तानी अनिवार्य किस्तावन्दी रुपमा गर्नुपर्नेछ । परियोजना र ऋणीको आमदानीको विश्लेषण गरी आपसी सहमतिको आधारमा मासिक वा त्रैमासिक किस्तावन्दी लागु गरिनेछ । तर मासिक किस्तावन्दीको व्याजदर त्रैमासिक किस्तावन्दीको भन्दा १ प्रतिशत कम हुनेछ ।

२.२.३ लघु उद्यम / वित्त ऋण

सदस्यहरुको घरेलु उद्यम व्यवसायको लागि अधिकतम रु ३ लाख सम्मको पूंजीवाट उत्पादन शुरु गर्न सकिने (तेल मिल, साना होटेल, कुटानी पिसानी, सिलाई बुनाई, हस्तकला (साना), हातेतान, मैना बत्ति, साबुन, दालमोठ, सिन्के चाउचाउ, वेतवांस, साना व्यापार आदि) ऋणलाई लघु उद्यम ऋण भनिनेछ ।

२.२.३.१ ऋणको अवधि

यस प्रकारको ऋणको अवधि अधिकतम बढिमा २ वर्षको हुनेछ ।

२.२.३.२ ग्रेस समय :

दफा २.२.२.१ मा उल्लेखित सम्पूर्ण ऋणहरुमा अधिकतम ३ महिनासम्मको ग्रेस समय प्रदान गर्न सकिनेछ । तर ग्रेस समयको अवधिभर किस्तावन्दी तालिकामा उल्लेखित समय अनुसार ब्याज भुक्तानी गर्नुपर्ने छ ।

२.२.३.३ व्याजदर :

यस शिर्षकमा व्याजदर संचालक समितिले समय समयमा तोके बमोजिम हुनेछ ।

२.२.३.४.भुक्तानी तरिका :

ऋणको भुक्तानी अनिवार्य किस्तावन्दी रुपमा गर्नुपर्नेछ । परियोजना र ऋणीको आमदानीको विश्लेषण गरी आपसी सहमतिको आधारमा मासिक वा द्वैमासिक किस्तावन्दी लागु गरिनेछ । तर मासिक किस्तावन्दीको ब्याजदर द्वैमासिक किस्तावन्दीको भन्दा १ प्रतिशत कम हुनेछ ।

२.२.४. औद्योगिक ऋण

सदस्यहरुको औद्योगिक व्यवसायको लागि रु.३ लाखभन्दा बढीको पूंजीवाट प्लास्टिक, फर्निचर, पस्मिना, कपडा, ग्रील, गार्मेन्ट, गलैचा, कापी उद्योग, छापाखाना ईटा उद्योग, क्रसर उद्योग, बेकरी, जुत्ता तथा चप्पल, मसला, हस्तकला (ठुला), बिस्कुट, चाउचाउ आदि क्षेत्रमा लगानी गरिने ऋणलाई औद्योगिक ऋण भनिनेछ ।

२.२.४.१ यस प्रकारको ऋणको अवधि अधिकतम बढिमा ५ वर्षको हुनेछ ।

२.२.४.२. ग्रेस समय :

दफा २.२.१.१ मा उल्लेखित सम्पूर्ण ऋणहरुमा अधिकतम ६ महिनासम्मको ग्रेस समय प्रदान गर्न सकिनेछ । तर ग्रेस समयको अवधिभर किस्तावन्दी तालिकामा उल्लेखित समय अनुसार ब्याज भुक्तानी गर्नुपर्ने छ ।

२.२.४.३ ब्याजदर :

यस शिर्षकमा ब्याजदर संचालक समितिले समय समयमा तोके बमोजिम हुनेछ ।

ऋण प्रवाह तरिका : यस प्रकारको ऋणका लागि संस्था र ऋणीको आपसी सहमतिमा कम्तिमा २ किस्तामा लगानी गरिनेछ ।

२.२.४.४ भुक्तानी तरिका :

(क) ऋणको भुक्तानी अनिवार्य किस्तावन्दी रुपमा गर्नुपर्नेछ । परियोजना र ऋणीको आमदानीको विश्लेषण गरी आपसी सहमतिको आधारमा मासिक वा त्रैमासिक किस्तावन्दी लागु गरिनेछ । तर मासिक किस्तावन्दीको ब्याजदर त्रैमासिक किस्तावन्दीको भन्दा १ प्रतिशत कम हुनेछ । तर कार्यशिल (रिभल्विङ्ग) र रु.५ लाखभन्दा बढीको ऋणको हकमा भने स्वीकृत सीमाभित्र ऋणीले ऋण तिर्न र पुनः लिन सक्नेछ । पुनः ऋण लिदा एकपटकमा कम्तीमा रु. ५० हजार लिनु पर्नेछ । यस प्रकारको ऋण प्रत्येक वर्ष स्वीकृत ऋणको २० प्रतिशतका दरले घटाउदै लगनुपर्नेछ । यस्तो खालको भुक्तानी सुविधा १ पटक संस्थासंग ऋण कारोबार गरेका र भाखा ननघाएका ऋणीहरुले मात्र प्राप्त गर्न सक्नेछ । यस प्रकारको भुक्तानी सेवा लिदा तोकिएको ब्याजदरमा थप १ प्रतिशत ब्याज लाग्नेछ ।

२.२.५ व्यापारिक ऋण :

आयात, निर्यात, होलसेल व्यापार, मिनी सुपर मार्केट, हस्तकला व्यापार, सुनचाँदी व्यापार, मझौला खालका खरीद तथा बिक्री जन्य पसलहरु लगायतका व्यापारमा प्रदान गरिने ऋणलाई व्यापारिक ऋण भनिनेछ ।

क) साना व्यापार : साना व्यापार अन्तर्गत अधिकतम रु. ५ लाख ऋण प्रदान गर्न सकिनेछ र यसको अधिकतम भाखा ३ वर्षको रहनेछ ।

ख) ठूला व्यापार : ठूला व्यापार अन्तर्गत रु. ५ लाखभन्दा माथि प्रदान गर्न सकिनेछ र यसको अधिकतम भाखा ४ वर्षको रहनेछ ।

२.२.५.१ ब्याजदर :

यस शिर्षकमा ब्याजदर संचालक समितिले समय समयमा तोके बमोजिम हुनेछ ।

२.२.५.२ भुक्तानी तरिका :

ऋणको भुक्तानी अनिवार्य किस्तावन्दी रूपमा गर्नुपर्नेछ । परियोजना र ऋणीको आमदानीको विश्लेषण गरी आपसी सहमतिको आधारमा मासिक वा द्वैमासिक किस्तावन्दी लागु गरिनेछ । तर मासिक किस्तावन्दीको व्याजदर द्वैमासिक किस्तावन्दीको भन्दा १ प्रतिशत कम हुनेछ । तर कार्यशिल (रिभल्विङ्ग) र रु.५लाखभन्दा बढीको ऋणको हकमा भने स्वीकृत सीमाभित्र ऋणीले ऋण तिर्न र पुन लिन सक्नेछ । पुन ऋण लिदा एकपटकमा कम्तीमा रु. ५० हजार लिनु पर्नेछ । यस प्रकारको ऋण प्रत्येक वर्ष स्वीकृत ऋणको २५ प्रतिशतका दरले घटाउदै लगनुपर्नेछ । यस्तो भुक्तानी सुविधा १ पटक संस्थासंग ऋण कारोबार गरेका र भाखा ननघाएका ऋणीहरूले मात्र प्राप्त गर्न सक्नेछ । यस प्रकारको भुक्तानी सेवा लिदा तोकिएको व्याजदरमा थप १ प्रतिशत व्याज लाग्नेछ ।

२.२.५.३ ग्रेस समय :

माथि उल्लेखित सम्पूर्ण व्यापारिक ऋणहरूमा अधिकतम ३ महिनाको ग्रेस समय प्रदान गर्न सकिनेछ । तर ग्रेस समयभर किस्तावन्दी तालिकामा उल्लेखित समय अनुसार व्याज भुक्तानी गर्नुपर्ने छ ।

२.२.६ सेवा व्यवसाय ऋण :

सदस्यहरूले आफ्नो आय आर्जन हुने तथा समुदाय र अन्य सर्वसाधारण व्यक्तिहरूलाई समेत सेवा प्रदान गर्ने हेतुले संचालन गर्न सकिने व्यवसाय (बोर्डिङ स्कूल, कलेज, अस्पताल, स्वास्थ्य क्लिनिक, इन्स्टिच्युट, कन्सलटेन्सी, पर्यटन, तालिम केन्द्र आदि) को लागि लगानी गरिने ऋणलाई सेवा व्यवसाय ऋण भनिनेछ ।

२.२.६.१ ऋणको अवधि

यस प्रकारको ऋणको अवधि अधिकतम बढिमा ४ वर्षको हुनेछ ।

२.२.६.२ ग्रेस समय :

माथि उल्लेखित सम्पूर्ण सेवा व्यवसाय ऋणहरूमा अधिकतम ६ महिनासम्मको ग्रेस समय प्रदान गर्न सकिनेछ । तर ग्रेस समयको अवधिभर किस्तावन्दी तालिकामा उल्लेखित समय अनुसार व्याज भुक्तानी गर्नुपर्ने छ ।

२.२.६.३ व्याजदर :

यस शिर्षकमा व्याजदर संचालक समितिले समय समयमा तोके बमोजिम हुनेछ ।

२.२.६.४ भुक्तानी तरिका :

ऋणको भुक्तानी अनिवार्य किस्तावन्दी रूपमा गर्नुपर्नेछ । परियोजना र ऋणीको आमदानीको विश्लेषण गरी आपसी सहमतिको आधारमा मासिक/द्वैमासिक किस्तावन्दी लागु गरिनेछ । तर कार्यशिल (रिभल्विङ्ग) र रु. ५ लाखभन्दा बढीको ऋणको हकमा भने स्वीकृत सीमाभित्र ऋणीले ऋण तिर्न र पुन लिन सक्नेछ । पुन ऋण लिदा एकपटकमा कम्तीमा रु. ५० हजार लिनु पर्नेछ । यस प्रकारको ऋण प्रत्येक वर्ष स्वीकृत ऋणको २५ प्रतिशतका दरले घटाउदै लगनुपर्नेछ । यस्तो खालको भुक्तानी सुविधा १ पटक संस्थासंग ऋण कारोबार गरेका र भाखा ननघाएका ऋणीहरूले मात्र प्राप्त गर्न सक्नेछ । यस प्रकारको भुक्तानी सेवा लिदा तोकिएको व्याजदरमा थप १ प्रतिशत व्याज लाग्नेछ ।

२.२.७ बैदेशिक रोजगार ऋण

सदस्य वा निजको एकाघरका परिवारको सदस्य रोजगारीका लागि विदेशमा जान (श्रम ईजाजत पत्र र भिसा प्राप्त भए पछि मात्र) को लागि दिईने ऋणका लागि बैदेशिक रोजगार

ऋण भनिनेछ । यस प्रकारको ऋण रोजगारीमा जाने देशको भिसा प्रक्रियाको लागि लाग्ने खर्च तथा टिकट खर्चका आधारमा मात्र प्रदान गरिनेछ । यस प्रकारको ऋणको अधिकतम सीमा रु. १० लाखसम्मको हुनेछ ।

२.२.७.१ ऋणको अवधि

यस प्रकारको ऋणको अवधि अधिकतम बढिमा ३ वर्षको हुनेछ ।

२.२.७.२ ग्रेस समय :

यस प्रकारको ऋणमा अधिकतम ३ महिनासम्मको ग्रेस समय प्रदान गर्न सकिनेछ । तर ग्रेस समयको अवधिभर किस्तावन्दी तालिकामा उल्लेखित समय अनुसार ब्याज भुक्तानी गर्नुपर्ने छ ।

२.२.७.३ ब्याजदर :

यस शिर्षकमा ब्याजदर संचालक समितिले समय समयमा तोके बमोजिम हुनेछ ।

२.२.७.४ भुक्तानी तरिका :

ऋणको भुक्तानी अनिवार्य मासिक/त्रैमासिक किस्तावन्दीमा तिर्नुपर्नेछ ।

२.२.८ हायर पर्चेज ऋण :

संस्थाका स्वामित्वमा आउन सक्ने खालका निजी प्रयोजन वा व्यवसायिक प्रयोजनका लागि सवारी साधन खरिद गर्नको लागि प्रदान गरिने ऋणलाई हायर पर्चेज ऋण भनिनेछ ।

२.२.८.१ ऋण प्राप्त गर्ने आधार :

- क) यस प्रकारको ऋण प्राप्तीको लागि ऋणी सदस्य वा परिवारको भरपर्दो मासिक रुपमा आय हुनु पर्नेछ र निजी प्रयोजनको लागि भने स्थायी आयश्रोत खुलाउनुपर्नेछ ।
- ख) खरीद गरिने सवारी साधन ऋण चुक्ता नगरुन्जेल सम्मका लागि संस्थाको नाममा दर्ता कायम रहनेछ ।
- ग) ऋणीले सवारी साधनको नियमानुसार विमा गर्नु पर्नेछ ।
- घ) ऋणीले सवारी साधनको कर नियमानुसार तिरी रहनु पर्नेछ ।
- ङ) सवारी साधन दुर्घटना वा चोरी भएको हकमा ऋणी स्वयं वा ऋणीको परिवारले त्यसको क्षति व्यहोर्नु पर्नेछ ।
- च) संस्थाको धन सृजना हुने बचत (सवारी साधन बचत, घर जग्गा बचत, गहना, भ्रमण शिक्षा आदि) मा भाग लिने सदस्यहरुलाई यसप्रकारको ऋणमा प्राथमिकता दिईनेछ ।
- छ) सदस्यले कम्तीमा २० प्रतिशत स्वयं लगानी गर्नुपर्नेछ र अनिवार्य रुपमा अचल सम्पत्ति धितो राख्नुपर्नेछ ।

२.२.८.२ यस प्रकारको ऋणको अवधि अधिकतम बढिमा ५ वर्षको हुनेछ ।

२.२.८.३ ब्याजदर :

यस शिर्षकमा ब्याजदर संचालक समितिले समय समयमा तोके बमोजिम हुनेछ ।

२.२.८.४ भुक्तानी तरिका :

ऋणको भुक्तानी (सांवा तथा ब्याज) अनिवार्य मासिक किस्तावन्दी गर्नुपर्नेछ ।

२.२.९. घर मर्मत ऋण

सदस्यहरुको बसोवास वा व्यापारिक प्रयोजनका लागि बनाईको घरको मर्मत (तला थप्ने, रंग रोगन, डेकोरेशन आदि) कार्यका लागि प्रदान गरिने ऋणलाई घर मर्मत ऋण भनिनेछ ।

२.२.९.१ यस प्रकारको ऋणको अवधि अधिकतम बढिमा ३ वर्षको हुनेछ र अधिकतम रु.४ लाख प्रदान गरिनेछ । यस प्रकारको ऋण संस्थाको कुल उठ्न बाँकी ऋणको अधिकतम ५ प्रतिशत भन्दा बढि हुने छैन ।

२.२.९.२ ग्रेस समय :

यस प्रकारको ऋणमा अधिकतम ३ महिनासम्मको ग्रेस समय प्रदान गर्न सकिनेछ । तर ग्रेस समयको अवधिभर किस्तावन्दी तालिकामा उल्लेखित समय अनुसार ब्याज भुक्तानी गर्नुपर्ने छ ।

२.२.९.३ ब्याजदर :

यस शिर्षकमा ब्याजदर संचालक समितिले समय समयमा तोके बमोजिम हुनेछ ।

२.२.९.४ भुक्तानी तरिका :

ऋणको भुक्तानी (साँवा) अनिवार्य मासिक किस्तावन्दी गर्नुपर्नेछ ।

२.२.१० आवास तथा जग्गा खरिद ऋण

यस प्रकारको ऋण सदस्यहरूले व्यक्तिगत प्रयोजनका लागि घर, घडेरी खरीद तथा नयाँ घर निर्माण गर्न, सम्पत्ति जोड्न जग्गा खरिद गर्ने कार्यका लागि प्रदान गरिने छ । यस प्रकारको ऋण संस्थाको कुल उठ्न बाँकी ऋणको अधिकतम १० प्रतिशत भन्दा बढि हुने छैन ।

२.२.१०.१ यस प्रकारको ऋणको अवधि अधिकतम बढिमा ५ वर्षको हुनेछ र अधिकतम रु.३० लाख ऋण प्रदान गरिनेछ ।

२.२.१०.२ ग्रेस समय :

यस प्रकारको ऋणमा अधिकतम ३ महिनासम्मको ग्रेस समय प्रदान गर्न सकिनेछ । तर ग्रेस समयको अवधिभर किस्तावन्दी तालिकामा उल्लेखित समय अनुसार ब्याज भुक्तानी गर्नुपर्ने छ ।

२.२.१०.३ ब्याजदर :

यस शिर्षकमा ब्याजदर संचालक समितिले समय समयमा तोके बमोजिम हुनेछ ।

२.२.१०.४ भुक्तानी तरिका :

ऋणको भुक्तानी (साँवा) अनिवार्य मासिक किस्तावन्दीको रूपमा गर्नुपर्नेछ ।

२.२.११ लघु वित्त ऋण (लघु उद्यम तथा व्यवसायका लागि)

यस प्रकारको ऋण कार्यक्षेत्र भित्रका अति विपन्न तथा पिछडिएका सदस्यहरूका लागि लघु उद्यम व्यवसाय संचालनका लागि सामुहिक जमानीमा अलग्गै कार्यविधि तयार गरी लगानी गरिनेछ ।

२.२.११.१ ऋणको अधिकतम सीमा : यस प्रकारको ऋणको अधिकतम सीमा प्रति सदस्य रु. १ लाख मात्र हुनेछ ।

२.२.११.२ यस प्रकारको ऋणको अवधि अधिकतम १ वर्षको हुनेछ ।

२.२.११.३ ग्रेस समय :

यस प्रकारको ऋणमा ग्रेस समय प्रदान गरिनेछैन ।

२.२.११.४ ब्याजदर :

यस शिर्षकमा ब्याजदर संचालक समितिले समय समयमा तोके बमोजिम हुनेछ ।

२.२.११.५ भुक्तानी तरिका :

ऋणको भुक्तानी (साँवा तथा ब्याज) अनिवार्य मासिक किस्तावन्दीको रूपमा गर्नुपर्नेछ ।

२.२.१२. खरखाँचो ऋण :

यस प्रकारको ऋण सदस्यहरूलाई घरायसी (औषधि उपचार, चाडपर्व, विवाह, ब्रतबन्ध तथा अन्य भैपरी आउने) कार्यका लागि प्रदान गरिनेछ ।

२.२.१२.१ ऋणको अवधि

यस प्रकारको ऋणको अवधि अधिकतम बढिमा १ वर्षको हुनेछ र अधिकतम रु.१ लाख ऋण प्रदान गर्न सकिनेछ ।

२.२.१२.२ ब्याजदर :

यस शिर्षकमा ब्याजदर संचालक समितिले समय समयमा तोके बमोजिम हुनेछ ।

२.२.१२.३ भुक्तानी तरिका :

ऋणको भुक्तानी (सांवा) अनिवार्य त्रैमासिक किस्तावन्दीको रूपमा गर्नुपर्नेछ । तर ब्याज भने मासिक रूपमा नै बुझाउनु पर्नेछ ।

२.२.१३. आपतकालिन ऋण :

सदस्य वा एकाघर परिवारमा अकस्मात पर्न आउने घटना (अकस्मात अस्पताल पुर्याउनु पर्ने अवस्था, डेलिभरी/भाडावान्ता/हृदयघात, सर्पदंश, दुर्घटना, दैविकप्रकोप, मृत्यु आदि) का लागि प्रदान गरिने ऋणलाई आपतकालिन ऋण भनिन्छ ।

२.२.१३.१ ऋणको अवधि

यस प्रकारको ऋणको अवधि अधिकतम बढिमा ३ महिनाको हुनेछ ।

२.२.१३.२ ऋणको सीमा

यस प्रकारको ऋण अधिकतम बढिमा रु. १०,०००।०० मात्र लगानी गरिनेछ ।

२.२.१३.३ ब्याजदर :

यस शिर्षकमा ब्याजदर संचालक समितिले समय समयमा तोके बमोजिम हुनेछ । यस प्रकारको ऋण लगेको मितिवाट १ महिनाभित्र चुक्ता गरेमा ब्याज छुट हुनेछ ।

२.२.१३.४ भुक्तानी तरिका :

ऋणको भुक्तानी एकमुष्ट गर्नुपर्नेछ ।

२.२.१४. सुविधा ऋण

ऋण कारोवारमा तोकिएको शर्त बमोजिम नियमित किस्ता भुक्तानी गरी संस्थाको रेकर्डमा उत्कृष्ट ठहरिएका असल ऋणीहरूलाई प्रदान गरिने ऋणलाई सुविधा ऋण भनिनेछ ।

२.२.१४.१ ऋण प्राप्त गर्ने आधार :

क) १ वर्षभन्दा बढी अवधिको कम्तिमा २ वटा ऋणको कारोवार गरेको र विगत ५ वर्षसम्मको अवधिमा गरेको ऋण कारोवारमा संस्थाको रेकर्डमा एक दिन पनि ऋणको भाखा ननघाएको हुनु पर्ने ।

ख) संस्थामा मासिक बचत नियमित रूपमा गरेको हुनु पर्ने ।

ग) संस्थामा कम्तिमा २ वटा बचत खाता (मासिक नियमित बचत र कारोवार/ऐच्छिक बचत) खोली नियमित रूपमा कारोवार गरेको हुनु पर्ने ।

घ) संस्थामा कम्तिमा २ पटक ऋणको कारोवार गरेको हुनु पर्ने ।

ड) असल ऋणी छनौटको लागि संस्थाले अलगगै कार्यविधि बनाई लागु गर्नेछ ।

२.२.१४.२ ऋणको सीमा

१ देखि ५ लाख सम्म ऋण लिने सदस्यलाई अधिकतम रु. ५० हजार र ५ लाखभन्दा बढी ऋण लिने सदस्यलाई अधिकतम बढिमा रु.१,००,०००।- मात्र लगानी गरिनेछ ।

२.२.१४.३ ब्याजदर :

यस प्रकारको ऋणको व्याज संस्थाको ऋणमा लिईने न्यूनतम व्याज भन्दा १ प्रतिशत कम हुनेछ। तर न्यूनतम व्याज आधार मान्दा आपतकालिन ऋणलाई समावेश गरिने छैन।

२.२.१४.४ भुक्तानी तरिका :

यस प्रकार ऋणको भुक्तानी (सांवा) अनिवार्य त्रैमासिक किस्तावन्दी गर्नुपर्नेछ।

२.२.१५. शैक्षिक ऋण :

स्वदेशी तथा विदेशी उच्चशिक्षाको लागि प्रदान गरिने ऋण। यस प्रकारको ऋण प्राप्तीको लागि ऋणी सदस्य वा परिवारको भरपर्दो स्थायी आयश्रोत हुनु पर्नेछ।

२.२.१५.१ ऋणको अवधि

यस प्रकारको ऋणको अवधि अधिकतम ५ वर्षको हुनेछ।

२.२.१५.२ ऋणको सीमा

यस प्रकारको ऋण अधिकतम रु. १०,००,०००।०० मात्र लगानी गरिनेछ।

२.२.१५.३ व्याजदर :

यस शिर्षकमा व्याजदर संचालक समितिले समय समयमा तोके बमोजिम हुनेछ।

२.२.१५.४ भुक्तानी तरिका :

ऋणको भुक्तानी अर्धवार्षिक किस्तावन्दीमा गर्नुपर्नेछ।

ग्रेस समय :

यस प्रकारको ऋणमा अधिकतम ६ महिनासम्मको ग्रेस समय प्रदान गर्न सकिनेछ। तर ग्रेस समयको अवधिभर किस्तावन्दी तालिकामा उल्लेखित समय अनुसार व्याज भुक्तानी गर्नुपर्ने छ।

२.३ व्याजदर :

माथि उल्लेखित ऋणहरूको व्याज दर समय समयमा संचालक समितिले तोके बमोजिम हुनेछ। धितो राखेर लगानी गरिने ऋणहरू (आपतकालिन ऋण बाहेक)को व्याजदरको अन्तर बढिमा ३% भन्दा बढि हुने छैन।

२.४ व्याज भुक्तानी

आपतकालिन ऋण बाहेक अन्य सम्पूर्ण ऋणहरूको व्याज अनिवार्य मासिक रूपमा भुक्तानी गर्नुपर्नेछ।

२.५ ऋण माग प्रकृया

२.५.१ सदस्यले ऋण आवदेन गर्न निम्न अनुसारको प्रकृयाहरू पुरा गरेको हुनु पर्नेछ।

क) संस्थाले तयार गरेको ऋण माग फाराम अनुसार आवश्यक कागतजातहरू सहित ऋण शाखामा दर्ता गराउनु पर्नेछ।

२.५.२ आवश्यक कागतजातहरू

क) जग्गाधनि प्रमाण पुर्जा

ख) घरजग्गाको चालु आ.व को तिरो वा एकिकृत सम्पत्ति कर तिरेको रसिद

ग) धितोको नापी, नक्सा (फिल्ड नक्शा, ब्लु पि | G6, 6] << ; gSzf_

घ) चार किल्ला प्रमाणित

ड) धितो मूल्यांकन (अनुसूची २ बमोजिमको)

च) घरको हकमा न.पा. वा गा.वि.स.ले प्रमाणित नक्शापास प्रमाण पत्र तथा मूल्यांकन।

छ) नागरिकताको फोटोकपि

ज) एकाघरको परिवारको धितो भएमा सम्बन्धितको मन्जुरीनामा (अनुसूची ३ बमोजिमको)

भ) व्यवसायिक ऋणको हकमा व्यवसाय दर्ता प्रमाणपत्र,प्यान/भ्याट नं र पछिल्लो आ.व.को कर चुक्ता प्रमाण पत्र

ब) व्यवसायिक ऋणको हकमा व्यवसायिक योजना **अनुसूची ६ बमोजिमको**

ऋण विश्लेषण (5C)

प्रक्रिया पुरा भई आएको ऋण निवदेनलाई ५सी का आधारमा **अनुसूची ४ बमोजिम** व्यवस्थापनको जिम्मेवारी प्राप्त कर्मचारी (ऋण फांटको प्रमुख वा सहायक)ले विश्लेषण गरी राय ,टिप्पणीका साथ सिफारिश सहित स्वीकृतिका लागि अधिकार प्रदत्त निकायमा पेश गरिनेछ । यस क्रममा धितो मूल्यांकन गर्न अख्तियार प्राप्त निकायले संस्थाको निर्धारित ढांचा बमोजिम धितो मूल्यांकन गरी सिफारिश सहित सम्बन्धित निकायमा मूल्यांकन प्रतिवेदन पेश गर्नेछ । ५सी मा ६० प्रतिशत भन्दा कम अंक प्राप्त गरेको अवस्थामा ऋणको प्रक्रियालाई अगाडि बढाईने छैन । साथै व्यवसायिक वा परियोजना ऋणको हकमा **अनुसूची ६ बमोजिमको** थप ऋण विश्लेषण गरिनेछ ।

५ सी का आधारमा प्राप्त कुल स्कोरको तह र ऋण सिफारिश /स्वीकृती सम्बन्धी कारवाही

कुल स्कोर (प्रतिशत)	निर्णय र आवश्यकता
६०% वा सो भन्दा तल	सिफारिश / स्वीकृत नगर्ने, किन कि यस्तो ऋणहरु असुल हुने सम्भावना नै हुदैन ।
६१% देखी ८०% सम्म	सिफारिश /स्वीकृत गर्ने, तर धितो अनिवार्य, जमानी अनिवार्य, नियमित वा अनिवार्य बचत गरिरहेको हुनुपर्ने र छिटो छिटो सुपरिवेक्षण गर्नु पर्ने
८१% देखी ९०% सम्म	सिफारिश /स्वीकृत गर्ने, तर कुनै न कुनै धितो चाहिने र दिगो सुपरिवेक्षण हुनु पर्ने
९१% देखी १००% सम्म	कहिलेकाही अनुगमन गर्दा हुने

२.५.३ ऋण स्वीकृतिका आधार तथा अधिकार क्षेत्र

ऋण स्वीकृत गर्दा देहाय बमोजिम प्रकृया तथा अधिकार प्रत्योजन गरिनेछ ।

क्र.सं	ऋण रकम	धितो मूल्यांकन	सिफारिश कर्ता	ऋण स्विकृत गर्ने
क	रु. १ लाख सम्म	ऋण सहायक वा व्यवस्थापकले तोकेको कर्मचारी	ऋण सहायक वा ऋण अधिकृत	ऋण अधिकृत वा ऋण प्रमुख
ख	रु. १ लाखदेखि ३ लाखसम्म	ऋण अधिकृत वा व्यवस्थापकले तोकेको कर्मचारी	ऋण अधिकृत	व्यवस्थापक
ग	रु. ३ लाख देखि रु ५ लाख सम्म	ऋण अधिकृत	ऋण अधिकृत	व्यवस्थापन समुह : परिभाषा, लेखा प्रमुख, ऋण प्रमुख र व्यवस्थापन
घ	रु. ५ लाख देखी रु. १० लाखसम्म	ऋण विभागको तोकिएको कर्मचारी र ऋण उपसमितिको	व्यवस्थापन समुह	ऋण उपसमिति

		प्रतिनिधि		
ड	रु. १० लाखभन्दा माथी	संस्थागत मूल्यांकनकर्ता, ऋण उपसमितिको संयोजक र ऋण अधिकृत	ऋण उपसमिति	संचालक समिति वा संचालक समितिले गठन गरेको कार्यकारी उपसमिति

२.५.४ बचत निक्षेप धितो वा जमानत राखी प्रदान गरिने ऋणहरु ऋण प्रमुखले नै स्वीकृती गर्न सक्नेछ ।

२.५.५ ऋण निवेदन माथी कारवाही :

प्रक्रिया पुरा भई आएको ऋण निवेदनलाई ऋण लगानी कार्यविधी अनुरूप ऋण स्वीकृत गरी सदस्यलाई ऋण प्रदान गरिनेछ ।

परिच्छेद ३

ऋण लगानी प्रक्रिया

३.१ ऋण माग फाराम :

माथि उल्लेखित ऋण माग गर्नको लागि अनुसूची १ बमोजिमको ऋण माग फाराम प्रयोग गरिनेछ ।

३.२ अचल सम्पत्ति धितो जमानत :

३.२.१ संस्थामा आवद्ध सदस्यले आफ्नो वा एकाघर परिवारभित्रको सदस्यको नाममा दर्ता रहेको अचल सम्पत्ति मात्र धितो जमानत बापत संस्थामा राख्न पाउनेछ ।

३.२.२ धितो दिएको अचल सम्पत्ति संस्थाबाट अनुसूची २ (धितो मूल्यांकन फाराम) बमोजिमको निर्धारित प्रक्रिया पूरा गरी मूल्यांकन गरिने र मूल्यांकित अंकको अधिकतम ६५ प्रतिशतमा नबढाई ऋण प्रदान गर्न सकिनेछ । घर धितोको हकमा पक्की घर हुनुपर्नेछ र आधिकारिक निकायले मूल्यांकन गरिएको दर रेटलाई आधार मानिनेछ । प्रचलित मूल्य निर्धारणका लागि संस्थाले अलगगै धितो मूल्यांकन निर्देशिका बनाई लागु गर्नेछ ।

३.२.३ संस्थाको कार्यक्षेत्र भित्रको अचल सम्पत्ति उपयुक्तता हेरी धितो जमानत स्वरूप स्वीकार गर्न प्राथमिकता दिईनेछ । कार्यक्षेत्र रहको जिल्ला संग जोडिएका अन्य जिल्ला भित्रको अचल सम्पत्ति पनि धितोको रुपमा स्वीकार गर्न सकिने छ ।

३.२.४ धितो मूल्यांकन शुल्क (सदस्यले संस्थालाई भुक्तानी गर्ने) दुरीको आधारमा संस्थाले समय समयमा तोके बमोजिम हुनेछ ।

३.३ धितो मूल्यांकन प्रक्रिया

३.३.१ धितो तथा जमानतीको व्यवस्था :

३.३.१.१ आकस्मिक ऋणको हकमा कुनै सदस्य वा निजको परिवारमा मृत्यु भएमा, बाढी, पहिरो, आगजनी, दुर्घटना, दैवी आपत विपत परेमा र बिरामी परि अस्पतालमा भर्ना गरी

उपचार गराउनुपर्ने अवस्थामा एक जना शेयर सदस्यको जमानी तथा सिफारिस लिनु पर्ने छ ।

- ३.३.१.२ कुनै सदस्यले जमानी दिएको रकम बराबरको ऋण नबुझाएसम्म निज वा जमानी दिनेले अन्य कुनै ऋण माग गर्न र अर्को व्यक्तिलाई जमानी दिन पाउने छैन तर आकस्मिक ऋणको हकमा लागु हुने छैन ।
- ३.३.१.३ हायरपर्चेज ऋणको हकमा ऋण लिई खरिद गरिने यातायातको साधन नै धितो रहनेछ । संस्थाले आवश्यक ठानेमा थप अचल सम्पत्ति समेत धितो लिन सकिनेछ । ५ वर्षभन्दा पुराना सवारीसाधनहरूमा लगानी गर्नुपर्दा आवश्यक पर्ने पूरै अचल सम्पत्ति धितो लिनु पर्नेछ । यातायात (हायरपर्चेज) ऋणका धितो रहने सवारी साधनको बिमा अनिवार्य गर्नु पर्नेछ । हायरपर्चेज ऋण लगानी सम्बन्धमा आवश्यक थप विषय स्पष्ट पार्न संस्थाले छुट्टै कार्यविधि बनाई लागु गर्नेछ ।
- ३.३.१.४ घर धितोमा राखिने ऋणको हकमा धितोमा रहेको घरमा आगलागी, हुलदंगा जस्ता जोखिमका सम्भावना भएका व्यवसायहरू संचालन भएको अवस्था, सो ऋणमा जग्गाको भन्दा घरको मूल्यांकन अधिक रहेको अवस्थाका साथै रु.२५ लाखभन्दा माथिको ऋण लगानी गर्नुपर्ने अवस्थामा धितोमा रहने घरको बिमा अनिवार्य गर्नुपर्नेछ ।
- ३.३.१.५ घर निर्माण गर्दा जुन कित्तामा घर निर्माण गर्ने हो उक्त कित्ता घर सहित अनिवार्य रोक्का राख्नु पर्नेछ ।

- ३.३.१.६ हकहस्तान्तरण भइ जाने गुठी घरजग्गाको मूल्यांकन गर्दा कूल मूल्यांकनको ५०% मूल्यांकन कायम गरिनेछ । उक्त मूल्यांकन रकमबाट नियमानुसार मार्जिन कट्टि गरिनेछ ।
- ३.३.१.७ सामान्यतया माटोको जोडाई भएको घरको मूल्यांकन गरिने छैन । तर विशेष अवस्थामा छुट्टै कार्यविधि बनाई मूल्यांकन गरीनेछ ।
- ३.३.१.८ घरको मूल्यांकन गर्दा निर्माणसम्पन्न भएको मितिले १ वर्ष पुरा भएपछि घट्टो दरमा वार्षिक ५ प्रतिशतको दरले हास कट्टि गरि मूल्यांकन कायम गरिनेछ ।
- ३.३.१.९ नयाँ यातायात साधनको मूल्यांकन कम्पनीको कोटेशनको आधारमा गरि सोको बढीमा ६५ प्रतिशतसम्म मात्र ऋण लगानी गरिनेछ ।
- ३.३.१.१० पुराना यातायात साधनको मूल्यांकन प्राविधिकको रोहवरमा बीमालेखमा तोकिएको हासकट्टी दरबमोजिम हासकट्टी पश्चात मूल्यांकन गरि सोको बढीमा ५० प्रतिशतसम्म मात्र ऋण लगानी गरिनेछ ।

३.४. धितो मूल्यांकन गर्दा ध्यान दिनुपर्ने कुराहरु :

३.४.१ मोही भएको जग्गा धितो राखी ऋण लगानी गरिने छैन

३.४.२ सामान्यतया धितोको जग्गा रैकर हुनु पर्दछ । विशेष अवस्थामा गुठी घर जग्गा भएमा सम्बन्धित निकाय वा गुठीसंस्थानबाट सिफारिस तथा स्विकृति लिनु पर्ने छ ।

३.५. धितो सम्बन्धि हदम्याद:

३.५.१ घर जग्गा रजिष्ट्रेशन पारित भएको मितिले ६ महिना ३५ दिन पूरा भएको हुनु पर्नेछ । तर राजिनामा पास भई लिखतमा उल्लेख भएको मूल्यको आधारमा गरिएको मूल्यांकनको हकमा हद म्याद लाग्ने छैन ।

३.५.२ धितो दिने घर जग्गा बकसपत्रबाट प्राप्त हुन आएमा २ वर्ष ३५ दिन पूरा भएको हुनु पर्नेछ ।

३.५.३ अपुतालीबाट प्राप्त गरेका घर जग्गा धितो दिने भएमा ३ वर्ष पुरा भएको हुनु पर्नेछ ।

३.५.४ अंशबण्डाबाट प्राप्त स्वामित्व भएको धितो भएमा ३ महिना ३५ दिन पूरा भएको हुनु पर्नेछ ।

३.५.५ नामसारीबाट प्राप्त स्वामित्व भएको धितो भएमा कानुनी हदम्याद लाग्ने छैन ।

३.५.६ लिलाम बढावाढबाट सकार गरेको घर जग्गा धितो भएमा हदम्याद लाग्ने छैन ।

३.५.७ धितो दिने घर जग्गा विद्युत उच्च भोल्टेज(हाईटेन्सन लाइन) भएमा सम्बन्धित निकायले तोकिएको मापदण्डको दूरी कटाई बनाएको घर हुनु पर्ने र जग्गाको हकमा कूल क्षेत्रफलबाट प्रभावित क्षेत्रफल कट्टा गरी मूल्यांकन गर्नु पर्नेछ ।

३.५.८ नदी खोला खोल्सा आदिको अवस्था हेरी धितो नोक्सानी नहुने अवस्था रहेमा नदी, खोला र खोल्साको प्रकृति अनुसार १०० फिट सम्म कट्टा गरी मूल्यांकन गर्नु पर्नेछ । तर राजमार्गको हकमा सडक विभाग वा स्थानीय निकायले तोकेको सडक सिमा कट्टाई बाँकी रहने घर जग्गाको मात्र मूल्यांकन गर्नु पर्नेछ ।

३.५.९ ५ वर्ष भन्दा पुरानो सवारी साधन धितो स्विकार गर्न सकिने छैन । त्यस्ता सवारी साधनका लागि घर जग्गा धितो सुरक्षण पेश गर्नु पर्नेछ ।

३.६. जानकारी :

३.६.१ ऋण स्वीकृत वा अस्वीकृतको जानकारी निर्णय भएको मितिले ७ दिन भित्र ऋण माग गर्ने सदस्य वा समूह (लघु वित्त)लाई दिनुपर्दछ ।

३.८. धितो रोक्का, दृष्टिबन्धक तथा सवारी साधन नामसारी :

३.८.१ ऋण स्वीकृत भएपछि धितो रोक्का गर्न **अनुसूची-५ र ५.१** अनुसार मालपोत कार्यालयमा पठाउनुपर्नेछ ।

३.८.२ रु.५ लाख भन्दा माथिको ऋण लगानीको स्विकृत भए पछि संस्थाले धितो रहने घर जग्गा संस्थाको नाममा दृष्टिबन्धक पास गरी ऋण प्रदान गरिनेछ । उक्त घर जग्गा संस्थाको नाममा दृष्टिबन्धक गर्दा लाग्ने खर्च सबै सम्बन्धित ऋणी सदस्यले बेहोर्नु पर्नेछ ।

३.८.३. यातायात (हायर पर्चेज) ऋणमा सम्बन्धित सवारी साधन संस्थाको नाममा नामसारी भई आए पछि मात्र ऋण लगानी गरिनेछ । सो बापत लाग्ने सम्पूर्ण खर्च ऋणी सदस्य स्वयमले व्यहोर्नु पर्ने छ ।

३.९. ऋण मागपत्र साथ पेश गर्नुपर्ने कागजातहरु :

संस्थाबाट ऋण लिन चाहने सदस्यले ऋण निवेदनको साथमा देहाय बमोजिमका कागजातहरु पेश गर्नुपर्नेछ :

- ३.९.१. जग्गाधनीको नागरिकता प्रमाणपत्रको प्रतिलिपि १ प्रति
- ३.९.२. जग्गाधनी प्रमाणपूजाको सक्कल र सोको प्रतिलिपि १ प्रति
- ३.९.३. चालु वर्षको तिरो तिरेको रसिद १ प्रति
- ३.९.४. फाईल नक्शा, ब्लुप्रिन्ट नक्शा र ट्रेस नक्शा १/१ प्रति
- ३.९.५. धितोको स्रोत (बकसपत्र, राजीनामा, अंशबण्डा)
- ३.९.६. धितो जमानतको मञ्जुरीनामा
- ३.९.७. व्यापार व्यवसाय ऋणमा व्यवसाय नवीकरण गरेको प्रमाणपत्रको प्रतिलिपि १ प्रति
- ३.९.८. व्यक्तिगत तथा पारिवारिक आयव्यय विवरण -(आय श्रोत प्रमाणित गरेको पत्र)
  - ३.९.९. व्यापार व्यवसाय ऋणमा व्यवसाय दर्ताको प्रमाणको प्रतिलिपि
  - ३.९.१०. आयकर दर्ता तथा कर चुक्ता प्रमाण पत्रको प्रतिलिपि
  - ३.९.११. लेखापरिक्षण प्रतिवेदन १ प्रति
  - ३.९.१२. घरको नक्शा पास प्रमाण पत्रको प्रतिलिपि
  - ३.९.१३. सवारीधनी दर्ता प्रमाण पत्रको प्रतिलिपि
  - ३.९.१४. वीमा (ईन्सुरेन्स)को पोलिसीको १ प्रति
  - ३.९.१५. ऋणी ,मञ्जुरीनामा दिने र जमानी दिने व्यक्तिको पासपोर्ट साईजको फोटो १/१ प्रति
  - ३.९.१६. परियोजनाको विस्तृत विवरण (व्यवसायिक योजना) **अनुसूची ६**
  - ३.९.१७ ऋणीको नगद प्रवाह विवरण **अनुसूची ६.१**

३.९.१८ संस्थाले माग गरेका अन्य कागजातहरु

३.११. ऋण उपसमिति :

- ३.११.१ संस्थाको विनियममा उल्लेख गरिए अनुसारको संस्थाको ऋणको लगानी तथा असुली व्यवस्थापन का लागि एक ऋण उपसमिति रहनेछ ।
- ३.११.२ ऋण उपसमितिको बैठक सामान्यतय हप्तामा १ पटक बस्नेछ र आवश्यकता अनुसार अन्य समयमा पनि बस्न सक्नेछ ।
- ३.११.३ संस्थाको ऋण लगानी तथा असुलीको प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्न ऋण लगानीका अवसरहरुको पहिचान ऋण विश्लेषण, धितो निरीक्षण तथा मूल्यांकन, ऋण सिफारिश तथा स्वीकृति, ऋणको अनुगमन, ऋण असुलीमा सहयोग, ऋण प्रतिवेदन संचालक समितिमा पेश तथा संचालक समितिले समय समयमा ऋण संग सम्बन्धित तोकिएका कार्यहरु ऋण उपसमितिको कार्य हुनेछ ।
- ३.११.४ संस्थाको ऋण व्यवस्थापनमा ऋण उपसमितिको भूमिकाको आधारमा संचालक समितिले ऋण उपसमितिका सदस्यहरुलाई समय समयमा निर्धारण गरे बमोजिमको यातायात तथा खाजा खर्च वा बैठक भत्ता उपलब्ध गराईनेछ ।

३.१२. कार्यकारी उपसमिति :

संचालक समितिले प्रदान गरेको अख्तियारको आधारमा ऋण लगानी तथा असुली व्यवस्थापन समेतका लागि ५ सदस्यीय १ कार्यकारी उपसमिति गठन गर्न सकिनेछ । जसमा संस्थाका उपाध्यक्ष / सचिव/ कोषाध्यक्ष मध्ये १ जना संयोजक रहने गरी ३ जना ,संचालक समितिका सदस्य मध्येबाट १ जना (ऋण संयोजक), व्यवस्थापक र ऋण अधिकृत/प्रमुख मताधिकार नहुने गरि पदेन सदस्य रहनेछन । उपसमितिको बैठक आवश्यकता अनुसार बस्नेछ । संचालक समितिले प्रदान गरेको अख्तियारको आधारमा सिफारिश भई आएका ऋणको औचित्य र आवश्यकता विश्लेषण गरी ऋण स्वीकृती गर्नु उपसमितिको प्रमुख कार्य हुनेछ । स्वीकृत ऋण प्रतिवेदन संचालक समितिको बैठकमा पेश गरिनेछ ।

३.१३. ऋणको स्वीकृती प्रकृया :

बचत/धन जमानीको आधारमा प्रदान गरिने ऋण

बचतको आधार अन्तर्गत आवधिक बचत,नियमित बचत,वाल बचत र ऋणीको नामका अन्य बचतहरुलाई (भुक्तानी रोक्का गरी) ऋण लगानी गरिनेछ । यस प्रकारको ऋण संस्थाका अन्य सदस्यहरुको बचत जमानी राखेर पनि दिन सकिनेछ र यसका लागि ऋण निवेदन एवं तमसुकमा निजहरुको मन्जुरी लिनु पर्नेछ ।

३.१३.१ यस प्रकारको ऋणको हकमा सदस्यले ऋण रकम सम्बन्धित कर्मचारीले सिफारिश सहित ऋण स्वीकृतीको लागि ऋण फांटको प्रमुख समक्ष पेश गर्नुपर्नेछ ।

३.१३.२ ऋण फांटको प्रमुखले ऋण मागपत्र अध्ययन र विश्लेषण गरी स्वीकृत गरेपछि सम्बन्धित कर्मचारीले आवश्यक प्रक्तिया पूरा गरी ऋण प्रदान गर्न सक्नेछन ।

३.१३.३ यस प्रकारको ऋण आवधिक बचत बाहेकको हकमा अधिकतम अवधि १ वर्षको हुनेछ र आवधिक बचतको हकमा भने आवधिक बचतको अवधि बराबर ऋणको भाखा रहनेछ ।

३.१३.४ यस प्रकारको ऋण नियमित र आवधिक बचतको हकमा अधिकतम ९०% मात्र ऋण लगानी गरिनेछ र अन्य बचतको हकमा अधिकतम ८०% मात्र ऋण लगानी गरिनेछ ।

३.१४. अचल सम्पत्ति धितो राखि दिईने ऋणको स्वीकृती प्रक्रिया :

३.१४.१ कुनै सदस्यले अचल सम्पत्ति धितो राखि ऋण मागपत्र पेश गरेमा सम्बन्धित कर्मचारीले ऋण निवेदन साथ आवश्यक कागजातहरु प्रस्तुत भए नभएको हेर्ने र पूरा नभएको भए पूरा गराउनुपर्नेछ ।

३.१४.२ ऋण मागकर्ता सदस्यसंग ऋण सम्बन्धमा आवश्यक छलफल गरी विस्तृत जानकारी लिनुपर्नेछ ।

३.१४.३ संस्थाको ऋण नीति अनुरूप प्रक्रिया पूरा भएको देखिएमा धितो मूल्यांकनको लागि सिफारिश एवं स्वीकृतको अधिकार बमोजिम तोकिएको समय भित्र धितो मूल्यांकन गरी सम्बन्धित निकायमा पेश गर्नुपर्नेछ ।

३.१५. निवेदन दस्तुर :

ऋण मागपत्र प्रस्तुत गर्दा निवेदन दस्तुर बापत देहाय बमोजिम को निवेदन दस्तुर संस्थामा बुझाउनुपर्नेछ :

३.१५.१ बचत धितो वा जमानीमा प्रदान गर्ने ऋणमा : रु. २५।-

३.१५.२ अचल सम्पत्ति धितोमा प्रदान गर्ने ऋणमा : रु. १००।-

३.१६. रोक्का/फुकुवा दस्तुर :

संस्थाले कुनै सदस्यलाई ऋण प्रवाह गर्दा ऋणी स्वयंले धितो रोक्का दस्तुर बुझाउनु पर्नेछ । तर संस्थाले रोक्का तथा दृष्टिबन्धकको व्यवस्थापन गर्दा संचालक समितिले समय समयमा तोके बमोजिम दस्तुर ऋणमाग गर्ने सदस्यले संस्थामा बुझाउनुपर्नेछ ।

३.१७ ऋण व्यवस्थापन/सेवा शुल्क :

ऋण स्वीकृती प्रकृत्यामा लागने खर्च व्यवस्थापनका लागि संस्थाले स्वीकृत ऋणको बढिमा ०.५ प्रतिशत सेवा शुल्क ऋण लगानी गर्ने बखतमा ऋणी सदस्यसंग कट्टा गर्नेछ । साथै संस्थाको संस्थागत पूजा वृद्धि गर्नका लागि ऋणी सदस्यसंग .... प्रतिशत रकम सहयोग वा योगदान स्वरूप लिन सकिनेछ । तर यस्तो शुल्क तथा सहयोग आपतकालिन तथा आवधिक बचत धितो ऋणमा लिइने छैन । सदस्य स्वयंको बचत जमानीमा लगानी गरिने ऋणमा ०.२५ प्रतिशत सेवा शुल्क र ०.२५ सहयोग वापत लिइनेछ ।

३.१८ ऋण लिदा शेयर थप गर्नुपर्ने :

रु. ५० हजार भन्दा माथिको लागि ऋण माग रकमको ३ प्रतिशत शेयर खरिद गरिएको हुनुपर्नेछ । उक्त अनुपातले खाम्ने हदसम्मको पछिल्लो पटक ऋण लगानी गर्दा पुन शेयर खरिद गर्न अनिवार्य हुनेछैन । यस व्यवस्था समयमा समयमा वित्तीय विश्लेषण (पल्स) को आधारमा संचालक समितिले फेरबदल गर्न सक्नेछ ।

३.१९. धितो रोक्का :

ऋण स्वीकृत भै सकेपछि जिल्ला मालपोत कार्यालयको रेकर्डमा धितो रोक्का/ दृष्टिबन्धक गरी सोको जानकारी पत्र सम्बन्धित ऋण मागकर्ताको व्यक्तिगत फाईलमा समावेश गरिनेछ ।

३.१९.३ दृष्टिबन्धक पास कार्यमा संस्थाकै कर्मचारी संलग्न हुनुपर्नेछ ।

३.२०. ऋण प्रवाह (निकाशा)

३.२०.१ ऋण स्वीकृत भैसकेपछि ऋणी सदस्यलाई ऋण निकाशाको लागि अनुसूची ७ बमोजिमको तमसुक गराई तथा अनुसूची ७.१ तथा अनुसूची ७.२ (हायर पर्चेज ऋणको हकमा) बमोजिमको शर्तनामा पत्र गराई ऋण निकाशा गरिनेछ । संस्थाले सदस्यलाई ऋण प्रदान गर्दा सामान्यतया भरपाई वा आन्तरिक पत्रमा दस्तखत गराई सदस्यको ऐच्छिक बचत खातामा जम्मा गरिनेछ । चेक वा नगदमार्फत लगानी गर्ने अवस्थामा सदस्यलाई ऋणको चेक वा नगद बुझ्नु पूर्व अनुसूची ८ बमोजिमको नगद वा चेक बुझिलिएको भरपाई अनिवार्य गर्नुपर्नेछ । स्विकृत भई किस्ताबन्दीमा प्रदान गर्नु पर्ने प्रकृतिको ऋणको अनिवार्य सदुयोगिता निरीक्षण गरेर मात्र अन्य किस्ता प्रदान गरिनेछ । स्वीकृत भएको ऋण बमोजिमको ढाँचामा तमसुक तयार गरी सो तमसुकमा ऋणीको लेखात्मक तथा रेखात्मक सहिछाप गराई कम्तीमा १ जना एकाघर परिवारको सदस्य सहित २ जना साक्षीहरु राखि रितपूर्वक तमसुकमा दस्तखत गराएपछि मात्र ऋण प्रदान गरिनेछ । तर धन जमानी ऋणमा भने सम्बन्धित धन जमानी बस्नेहरुको दस्तखत हुनु पर्नेछ ।

३.२०.२ ऋण मागकर्ताले ऋण स्विकृत भएको ४५ दिन भित्र ऋण लगिसक्नु पर्नेछ, अन्यथा स्विकृत ऋण स्वक्त रद्द हुनेछ ।

३.२१. ब्याजमा छुट तथा हर्जाना :

३.२१.१ किस्ता तोकिएको ऋणको हकमा किस्ताबन्दी तालिका अनुसार नै ऋणको साँवा र ब्याज भुक्तानी गर्नुपर्नेछ । यसरी किस्ता र ब्याज बुझाउने ऋणीलाई ब्याज रकममा बढिमा १० प्रतिशत रिबेट (छुट) प्रदान गरिनेछ ।

३.२१.२ किस्ताबन्दी तालिका भन्दा पछाडी ब्याज दरमा पहिलो ३ महिना सम्म भाखा नाघेमा २ प्रतिशत, दोश्रो ३ महिना सम्म ३ प्रतिशत र तेश्रो ३ महिना सम्म ४ प्रतिशत र चौथो ३ महिना भरि र सो भन्दा बढि अवधिका लागि ५ प्रतिशत का दरले हर्जाना लगाईनेछ ।

३.२१.३ एकमुष्ठ भुक्तानी गर्ने ऋणको हकमा तोकिएको समयमा ब्याज भुक्तानी गर्दा ब्याज रकममा बढिमा ५ प्रतिशतका दरले छुट प्रदान गरिनेछ, र भाखा नाघेको अवस्थामा दफा ३२१.२ मा उल्लेख भए बमोजिम हुनेछ ।

३.२२. स्वीकार्य भुक्तानी :

३.२२.१ **नगद :** ऋण तथा ब्याजको भुक्तानी नेपाली मुद्रामा मात्र स्वीकार गरिनेछ । जिन्सी स्वीकार गरिने छैन । संस्थाको बैंक खातामा नगद जम्मा गरिएको बैंक भौचरलाई समेत नगदै सरह मानिनेछ । तर संस्थाले सदस्यहरूलाई जारी गरेको भुक्तानी पूर्जालाई स्वीकृत गरिनेछ । संस्थाले समय समयमा स्वीकार गर्ने सक्ने बैंकहरूको चेक स्वीकार सम्बन्धि सूचना जारी गर्न सक्नेछ तर यस्तो चेक सदस्य वा निजको घरपरिवारको हुनु पर्नेछ । तर तेश्रो पक्षको चेक भने संस्थाले स्वीकार गर्ने छैन । यदि कुनै सदस्यको चेक बाउन्स भएको पाइएमा ऋण फाटले प्रमुखले तत्काल सम्बन्धित सदस्यलाई जानकारी गराउनु पर्नेछ र त्यस्तो सदस्यको चेक अर्कोपटक देखी संस्थाले स्वीकार गर्न बाध्य हुने छैन । ऋण चुक्ता र धितो फुकुवा भने चेक नगदमा परिणत भए पश्चात मात्र हुनेछ ।

३.२२.२ **चेक :** चेक सम्बन्धित ऋणीको व्यक्तिगत, भरखरै खिचिएको, विश्वासयोग्य र स्थानीय बैंकको भएमा मात्र स्वीकार गर्न सकिनेछ ।

३.२३. ऋण अनुगमन तथा निरीक्षण (ऋण सदुपयोगिता जांच)

३.२३.१ ऋण निकाशा भएपछि ऋणको सही सदुपयोग भएको छ वा छैन सोको अनुगमन गर्न संस्थाको ऋण फाट र ऋण उपसमिति जिम्मेवार रहनेछ ।

३.२३.२ ऋण अनुगमन गर्दा विशेषत नयां तथा बढि जोखिम युक्त क्षेत्रमा लगानी गरिएका तथा ठूलो आकारका शंकस्पद ऋणहरूलाई अनुगमनमा प्राथमिकता दिइनेछ ।

३.२३.३ ऋण अनुगमन गर्दा अनुसूची. ९ बमोजिमको फाराम प्रयोग गरी ऋणीको सम्बन्धित फाइलमा राखिनेछ ।

३.२३.४ ऋण सदुपयोग नभएको अवस्थामा ऋण सदुपयोग हुन नसक्नुको कारण समेत खुलाई त्यस्ता ऋणी उपर गर्नुपर्ने आवश्यक कारवाहिको लागि सम्बन्धित निकायमा अनुसूची. ९ बमोजिमकै फाराम प्रयोग गरी अनुगमनकर्ताले सिफारिश गर्नुपर्नेछ ।

३.२३.५ अनुगमन प्रतिवेदनबाट ऋणको दुरुपयोग भएको देखिन आएमा तुरुन्त ऋण असुली प्रक्रियालाई अगाडी बढाईनेछ । यस्तो अवस्थामा संस्थाले बढिमा २ प्रतिशत सम्म (हर्जना वापत) व्याजदर थप गरी ऋण असुल गर्न सक्नेछ ।

३.२४ ऋणको प्रतिवेदन

व्यवस्थापनले हरेक महिनाको ७ गते भित्र अधिल्लो महिनाको मसान्त सम्मको ऋण प्रतिवेदन अनुसूची १०.१ बमोजिम तयार पारिएको प्रतिवेदनको सारांश अनुसारको अनुसूची १० बमोजिम संचालक समिति तथा ऋण उपसमितिको संयोजकलाई पेश गर्नु पर्नेछ । सोही प्रतिवेदन बमोजिम भाखा नाघेको तथा असल ऋणको लागि नियमानुसार ऋण जोखिम कोषमा रकम छुट्याउनु पर्नेछ ।

परिच्छेद ४

ऋण असुली प्रकिया

- ४.१ ऋण लगानी गरेको बखतमा संस्थाले ऋणी सदस्यलाई ऋण भूक्तानी तालिका प्रदान गर्नेछ ।
 ४.२ ऋणको भाखा नाघ्नु १ हप्ता अगाडि ऋण फांटवाट ऋणीलाई विभिन्न माध्यमवाट (टेलिफोन, इमेल, पत्र आदि) जानकारी गराइनेछ ।
 ४.३ ऋण असुली कार्यलाई व्यवस्थित गर्न ऋण फांटले संस्थाको ऋण असुली कार्यविधी तयार पारी लागु गर्नेछ ।

४.४ भाखा नाघेको ऋण व्यवस्थापन

४.४.१ भाखा नाघेको ऋणको गणना :

- ४.४.१.१ ऋणको तमसुक र भुक्तानी तालिका अनुसार तोकिएको समयसीमा भित्र ऋणको किस्ता, ब्याज र साँवा भुक्तानी नगरेको देहायबमोजिमका अवस्थामा ऋणलाई भाखा नाघेको ऋणको रुपमा गणना गरिनेछ ।
 ४.४.१.२ संस्थालाई तिर्नुपर्ने किस्ता रकम तोकिएको समयमा प्राप्त नभएमा बाँकी साँवा रकमलाई नै भाखा नाघेको ऋणको रुपमा गणना गरिनेछ ।
 ४.४.१.३ संस्थालाई तिर्नुपर्ने ब्याज रकम तोकिएको समयमा प्राप्त नभएमा ऋणको साँवा रकम पूरैलाई भाखा नाघेको ऋणको रुपमा गणना गरिनेछ ।
 ४.४.१.४ भाखा नाघेको ऋणको गणना प्रत्येक महिनाको मसान्तमा गरिनेछ ।

४.४.२ म्याद थप र भाखा संशोधन

देहायको अवस्थामा मात्र ऋणको सावा समयभित्र बुझाउन नसक्ने उचित कारण देखाई १५ दिन अगावै निवेदन गरेमा ऋण स्वीकृत गर्ने निकायले बढीमा १ वर्षसम्म म्याद थप गर्न सक्नेछ । यसरी म्याद थप गर्दा थप अवधिको नयां तमसुक बनाउनु पर्नेछ र म्याद थप्नुपूर्व तिर्नु पर्ने सम्पूर्ण ब्याज चुक्ता गर्नु पर्नेछ ।

देहाय

- ४.४.२.१ ऋणी सदस्यको मृत्यु भएमा
 ४.४.२.२ कुनै दैवि विपत्ति आगलागि, भुकम्प, बाढीपहिरो आई ऋणीको घर वा व्यवसाय तहसनहस भएको वा नष्ट भएको अवस्था
 ४.४.२.३ ऋणी सदस्यलाई अकस्मात कुनै दीर्घ रोग (क्यान्सर, मुटु, किडनी, एड्स, आदि) लागेमा
 ४.४.३ लाइन अफ क्रेडिट ऋणको म्याद थप र भाखा संशोधनसम्बन्धि व्यवस्था :
 - लाइन अफ क्रेडिट अन्तर्गतका व्यापार, उद्योग र सेवा ऋणको सम्पूर्ण ब्याज चुक्ता भएमा **अनुसूची १२** को नविकरण फाराम भरी व्यवस्थापन, ऋण उप समिति र संचालक समितिले आफ्नो अधिकार क्षेत्र भित्र रही आवश्यक प्रकिया पुर्याई वार्षिक नविकरण गर्न सक्नेछ । तर यस प्रकारको ऋणको नविकरण बढीमा ४ पटक सम्म मात्र गरिनेछ ।

४.५ ऋणको वर्गीकरण

जोखिमको आधारमा ऋणको वर्गीकरण :

जोखिमको आधारमा ऋणलाई देहाय बमोजिम ३ भागमा विभाजन गरिनेछ ।

- ४.५.१ भाखा ननाघेको ऋण – असल ऋण
- ४.५.२ ०-१ महिना भाखा नाघेको ऋण – कमसल
- ४.५.३ १ महिना देखि १२ महिना सम्म भाखा नाघेको ऋण – शंकास्पद ऋण
- ४.५.४ १२ महिना भन्दा बढी नाघेको ऋण – खराब ऋण

४.६ जोखिम ऋणको व्यवस्थापन

उपरोक्त जोखिमहरूलाई निम्न अनुसार व्यवस्थापन गरिनेछ ।

- ४.७.१ ऋणमा हुन सक्ने सम्भावित जोखिमलाई न्यून गर्न ऋण लगानीको (असल र कमशल ऋण) १ प्रतिशत रकम मासिक रुपमा खर्च लेखी ऋण सुरक्षण कोषमा दाखिला गरिनेछ ।
- ४.७.२ मासिक रुपमा भाखा नाघेको ऋण गणना गरी देहाय बमोजिम ऋण सुरक्षण कोषको व्यवस्था गरिनेछ ।
  - (क) १२ महिना भन्दा बढी समय भाखा नाघेको ऋणका लागि १००% बराबर रकम
  - (ख) १ महिना देखि १२ महिनासम्म भाखा नाघेको ऋणका लागि ३५% बराबर रकम
- ४.७.३ मासिक रुपमा ब्याज प्राप्त नभएको ऋणलाई समेत १ दिन देखि १२ महिनासम्म भाखा नाघेको ऋणको रुपमा गणना गरिनेछ ।
- ४.७.४ ऋण सुरक्षण कोष व्यवस्था गर्ने क्रममा विनियम बमोजिमको डुबन्त ऋण कोषको कुल रकमले अपुग भएमा खर्च लेखेर कोषको व्यवस्था गरिनेछ ।
- ४.७.५ ऋण अपलेखन (चार्ज अफ) नीति तयार गरी भाखा नाघेको २ वर्ष भन्दा बढी भई उठ्नै नसक्ने अवस्थामा पुगेका ऋणलाई अपलेखन गरिनेछ ।
- ४.७.६ परियोजनाको सुरक्षाको लागि ऋणीलाई अनिवार्य रुपमा संभाव्य विमा गर्न सकिने परियोजनाको विमा गर्न लगाउनु पर्दछ ।

४.८ भाखा नाघेको ऋण असुली :

ऋणीले चुक्ता गर्नुपर्ने ऋणको भाखा समाप्त भएको साथै तोकिएको समयमा किस्ता वा नियमित ब्याज नतिरेको खण्डमा उक्त ऋण भाखा नाघेको ऋणमा गणना हुनेछ र उक्त भाखा नाघेको ऋण असुलीको लागी संस्थाले देहाय अनुसारको असुली प्रकृया अपनाउनेछ ।

- ४.८.१ भाखा समाप्त हुनुभन्दा कम्तीमा ७ दिन अघि ऋणीलाई भाखा नाघ्ने समयको स्मरण गराउन अनुसूची ११ बमोजिमको स्मरण पत्र/इमेल/टेलिफोन/एस.एम.एस पठाईने छ ।
- ४.८.२ भाखा नाघेको ७ दिनभित्र भाखा नाघेको ऋणको सांवा ब्याज चुक्ता गर्न अनुसूची ११.१..... बमोजिमको इमेल/टेलिफोन/एस.एम.एस/ताकेता पत्र बाट ताकेता गरिनेछ ।
- ४.८.३ ऋणीले ताकेता पत्र बुझिलिएको १५ दिन भित्र पनि भुक्तानी नआएमा अनुसूची ११.२ बमोजिमको दोश्रो ताकेता पत्र पठाईने छ ।
- ४.८.४ उक्त ताकेता पत्रको पनि वेवास्ता गरी भुक्तानी प्राप्त नभएमा ऋणीले उक्त पत्र बुझि लिएको १५ दिन भित्र संस्थालाई भुक्तानी प्राप्त नभएमा अनुसूची ११.३ बमोजिमको तेश्रो पत्रको साथ सचेत गराउनका लागि ऋण फांटवाट ऋणीको घरमा गई ऋणीको प्रतिवद्धता लिईनेछ ।

- ४.८.५ ऋणीले प्रतिवद्धता गरेबमोजिमको (प्रतिवद्धता बढिमा १ महिनाको लागि मात्र स्वीकार्य हुने) अवधि भित्र पनि सांवा व्याज भुक्तानी नगरेमा सोको १५ दिन भित्र संस्थाको सूचना पाटीमा भाखा नाघेका ऋणीहरुको लिष्टमा व्यवस्थापनले नाम प्रकाशित गर्नेछ ।
- ४.८.६ संस्थाको सूचना पाटीमा ऋण तिर्नका लागि भाखा नाघेका ऋणीहरुको नाम प्रकाशित गरेको १५ दिनभित्र पनि संस्थालाई भुक्तानी प्राप्त नभएको खण्डमा ऋण फांट, ऋण उपसमिति तथा संचालक समितिका कम्तिमा १ जना प्रतिनीधिको संयुक्त टोलीले ऋणीलाई ऋण तिर्नका लागि अन्तिम मौका (बढिमा ३० दिन) का साथ चेतावनी (पत्रिकामा ऋण तिर्न आउने सम्बन्धमा सूचनावाट नाम प्रकाशित गर्नका लागि) दिइनेछ ।
- ४.८.७ ऋणको अन्तिम भाखा नाघेको ऋणको हकमा दफा १ देखि ६ सम्मको प्रक्रियाहरु पूरा भईसकेपश्चात पनि ऋण असुली नभएमा संचालक समितिको निर्णय अनुसार धितो लिलामी प्रक्रियालाई (धितो लिलाम कार्य विधी अनुसार) अगाडि बढाइनेछ ।
- ४.८.८ भाखा नाघेको तथा नियमित व्याज र किस्ता नआएको दुवै ऋणलाई भाखा नाघेको ऋणको रुपमा परिभाषित गरिएकोले भाखा नघाउने ऋणी “५ सी” अन्तर्गत ऋणको स्तर मुल्याङ्कन गर्दा भविष्यमा ऋण लगानीको लागि पूर्ण योग्य नठहरिने भएकोले त्यस्ता ऋणीहरुलाई पुन ऋण विश्लेषण गर्दा स्कोर घटाईनेछ ।
- ४.८.९ बचतको आधारमा लगानी गरिने ऋणको अन्तिम भाखा मिति सम्म पनि ऋण चुक्ता नभएमा स्वत बचतवाट कट्टा गरी ऋण असुल गरिनेछ । यदि बचत वाट सम्पूर्ण ऋण असुल हुन नसकेमा ऋणीको शेयर तथा एकाघर परिवारको सदस्यको बचत तथा शेयरवाट लिखित जानकारी गराई सिधै रकम कटाई ऋण असुली गरिने छ । यस्तो अवस्थामा संस्थाले आवश्यकता अनुसार सम्बन्धित ऋणी सदस्यहरुलाई जानकारी गराई वा बिना जानकारी समेत उक्त रकम कट्टी गर्न सक्नेछ ।

परिच्छेद ५

ऋण अपलेखन

- ५.१ ऋण अपलेखन गरिने अवस्था :
- ५.१.१ कुनैपनि सदस्यले लिएको ऋणको अन्तिम भाखा २ वर्षभन्दा बढी समय नाघ्ने बित्तिकै देहायको अवस्थामा उक्त ऋणलाई स्वतः ऋण अपलेखन कार्यविधी अनुसार ऋण अपलेखन गरिनेछ ।
- ५.१.२ प्रचलित कानुन अनुसार ऋणी सदस्य टाट पल्टिएको प्रमाणित भएमा
- ५.१.३ धितो बिक्रिवाट पनि ऋण पूरा चुक्ता नहुने अवस्था भई संस्थाले घाटा व्यहोर्नु पर्ने अवस्था तथा सदस्यले भविष्यमा बाँकी ऋण चुक्ता गर्ने न्यून सम्भावना रहेको अवस्थामा
- ५.१.४ ऋणीको मृत्यु भैसकेको र संस्थालाई निज ऋणीको जाय जेथा, जमानी बस्ने तथा उसका नजिकका नातेदारवाट ऋण उठ्छ भन्ने पर्याप्त आधार नभएको अवस्थामा
- ५.१.५ ऋणी सदस्य हराईरहेको र संस्थाले अन्तिम भाखा नाघेवाट संस्थावाट अन्तिम सम्पर्क भएको ९० दिन देखी ऋणीसंग सम्पर्क राख्न असमर्थ रहेको अवस्थामा
- ५.१.६ ऋणीको संस्थामा रहेको कुनै पनि खातावाट रकम सार्दा नपुग भएको अवस्थामा
- ५.१.७ ऋणीले जालसाजी (जमानीको कित्तै हस्ताक्षर, नक्कली लालपुर्जा आदि) गरी ऋण लिएको र ऋण उठ्ने कुनै पनि सम्भावना कम रहेको अवस्थामा
- ५.१.८ भाखा नाघेको ऋण असुलीको लागि संस्थाको प्रचलित व्यवस्था अनुसारको प्रकृया अवलम्बन गर्दा पनि अन्तत असुल हुने सम्भावना कम भएको ऋण,

- ५.१.९ ऋणीबाट प्राप्त हुनुपर्ने ऋण रकम साधारण कारवाहीबाट असुल गर्न नसकिने भई असुली प्रक्रिया अगाडि बढाउँदा संस्थाले प्राप्त गर्ने रकमको तुलनामा बढी खर्च लाग्ने देखिएको अवस्थामा,
- ५.१.१० प्राकृतिक प्रकोप, आकस्मिक दुर्घटना वा ऋणीको कावु बाहिरको परिस्थितिका कारण यथेष्ट प्रमाणका आधारमा ऋण उठ्न सक्ने सम्भावना कम देखिएको अवस्थामा, तर माथीको बाहेकको हकमा भने कुनैपनि सदस्यले लिएको ऋणको अन्तिम भाखा २ वर्षभन्दा बढी समय नाघ्ने वित्तिकै उक्त ऋणलाई स्वतः ऋण अपलेखन कार्यविधी अनुसार ऋण अपलेखन गरिनेछ ।

५.२ अपलेखन प्रक्रिया

- ५.२.१ हरेक महिना संस्थाको व्यवस्थापनले अपलेखन गर्नुपर्ने ऋणको तथा अपलेखन गरिने ऋणीको साकोसमा रहेको बचत तथा शेयरको लिखित प्रतिवेदन तयार गरि संचालक समितिमा भाखा नाघेको ऋणको अपलेखन गर्नको लागि सिफारिश गर्नेछ ।
- ५.२.२ अपलेखन गर्नु पर्ने भाखा नाघेको ऋण र सो संग सम्बन्धित हरेक लेखा खाताहरु ऋण उपसमितिले समीक्षा गर्नेछ जुन प्रतिवेदनलाई नियमित मासिक रुपमा संचालक समिति समक्ष प्राथमिकता साथ पेश गरिनेछ ।
- ५.२.३ ऋण अपलेखन गर्ने निर्णय संचालक समितिको बैठकले गर्नेछ । अपलेखन गरिने ऋण तथा ऋणीको संस्थामा रहेको बचत तथा शेयरको विवरणहरु बैठकको निर्णयमा संलग्न गरिनेछ ।

५.३ अपलेखन सम्बन्धित अन्य प्रक्रिया

- ५.३.१ ऋण विभागको कर्मचारीले कानूनी रुपमा सार्न मिल्ने ऋणीको बचत तथा शेयर ऋण असुलीका लागि सार्न सक्नेछन र लेखा फांटलाई अपलेखनका लागि सिफारिश गरिनेछ ।
- ५.३.२ उक्त ऋणी सदस्यले नियतवश ऋण नतिरी संस्थालाई नोक्सानीमा पुरयाउन खोजेको ठहर भएमा सो सदस्यलाई साकोसका विविध सेवाबाट वन्चित गराईनेछ ।
- ५.३.३ संस्थाको लेखा सुपरिवेक्षण समितिले सम्पूर्ण नयां अपलेखन ऋणहरुको अपलेखन लेखा र गैर वासलात सूची (Off balance sheet) रेकर्ड (कालो सूचीको खाता)को समीक्षा गर्नु पर्नेछ ।
- ५.३.४ ऋण विभागले भाखा नाघेको तथा अपलेखन गरिएको ऋणको रेकर्ड व्यवस्थापन गर्नेछ । अपलेखन गरिएको ऋणको विस्तृत विवरण सहितको प्रतिवेदन संचालक समितिको बैठकमा मासिक रुपमा पेश गर्नेछ ।
- ५.३.५ ऋण विभागले संस्थामा रहेका भाखा नाघेको र अपलेखन गरेको ऋणसंग सम्बन्धित अन्य लेखा तथा रेकर्डहरुको कर्मचारी बैठकमा समेत समीक्षा गर्नु पर्नेछ ।
- ५.३.६ अपलेखन गरिएका ऋणहरुको विवरण आफू आवद्ध भएको माथिल्लो संघहरुलाई पठाइनेछ र त्यसको बोधार्थ सम्बन्धित डिभिजन सहकारी कार्यालयलाई पनि दिईनेछ ।
- ५.३.७ अपलेखन गरेको ऋण पूर्ण रुपमा भुक्तानी गरेमा संस्थाले रोक्का गरेको शेयर तथा बचत खाता फुकुवा गरिनेछ ।
- ५.४ अपलेखन गरिसकेपछिको कार्य (क्रियाकलाप)
- ५.४.१ अपलेखन गरेको ऋणलाई संस्थाको वित्तिय विवरण (वासलात)मा उल्लेख गरिदैन । अपलेखन गरिएको ऋण (टाट पल्टिएको बाहेक) लाई असुल गर्नका लागि संस्थाको तर्फबाट ऋणी संग अभ् बढि भेटघाट, ताकेता, कडा कारवाही अगाडि बढाईनेछ । कुनै असुली एजेन्सी, असुली न्यायाधिकरण वा संस्थाको न्यायिक अंग/कानून व्यवसायीलाई उठाउनको लागि जिम्मा समेत लगाउन सकिनेछ ।

अपलेखन गरिएको ऋणबाट प्राप्त आम्दानी :

५.४.२ अपलेखन गरिएको ऋण असुल भएमा उक्त ऋणबाट (सांवा, व्याज, हर्जनासमेत) प्राप्त रकमलाई आम्दानी जनाइनेछ ।

५.५ सेवावाट बन्चित

५.५.१ ऋण अपलेखन गरिएका ऋणीहरूलाई संस्थाबाट प्रदान गरिने सम्पूर्ण सेवावाट बन्चित गरिनेछ ।

५.५.२ चालु वर्षमा अपलेखन गरिएका ऋणहरूको विवरण समावेश गरी वार्षिक लेखा परीक्षण प्रतिवेदनमा अनिवार्य रूपले उल्लेख गर्नु पर्नेछ ।

५.६ ऋण अपलेखनको रेकर्ड राख्नु पर्ने :

५.६.१ अपलेखन गरिएको ऋणको अभिलेख राख्न छुट्टै एक ऋण अपलेखन अभिलेख पुस्तिकाको व्यवस्था गरी अद्यावधिक रूपमा अभिलेख राखिनेछ ।

५.६.२ प्रत्येक ऋण अपलेखन गर्दा सिरियल नम्बर कायम गरिनेछ ।

५.६.३ ऋण अपलेखन पुस्तिकामा **अनुसूची १२** बमोजिमका विवरणहरू अनिवार्य रूपमा राखिनेछ ।

५.६.३.१ ऋण रकम र सोको व्याज,

५.६.३.२ ऋण अपलेखन गरिएको मिति,

५.६.३.३ समितिको बैठक संख्या र निर्णय नं.,

५.६.३.४ ऋणको लागि लिइएका सुरक्षणको विवरण,

५.६.३.५ ऋणको स्वीकृतीको लागि सिफारिशकर्ताहरूको विवरण,

५.६.३.६ ऋण स्वीकृत गर्ने पदाधिकारी/हरूको नाम,

५.६.३.७ ऋण असुलीका लागि सम्बन्धित कार्यालयबाट भए गरेका सम्पूर्ण काम कारवाहीको विवरण,

५.६.३.८ ऋण असुल गर्न ऋणीसंग कुनै प्रकार सहमति भएको भए सोको व्यहोरा,

५.६.३.९ ऋण अपलेखन गर्नु पर्ने औचित्य,

५.६.४ ऋण अपलेखन गर्दा व्यवस्था गरिएको ऋण जोखिम व्यवस्था कोष खर्च लेखी गरिनेछ । यदि ऋण जोखिम कोष व्यवस्था नभएको अवस्थामा वा कम भएको अवस्थामा नाफा/नोक्सान हिसाबमा खर्च लेखी ऋण अपलेखन गरिनेछ ।

५.७ अपलेखन गरिएका ऋणको असुली :

५.७.१ अपलेखन गरिएका ऋणहरू उपर संस्थाको दावी कायमै रहने हुँदा असुलीका लागि संस्थाले लिएको धितो, ऋणीको अन्य जायजेथाबाट लिनु पर्ने रकम असुल उपर गर्ने अधिकार सुरक्षित रहनेछ ।

५.७.२ स्वीकृत वार्षिक, अर्धवार्षिक तथा त्रैमासिक कार्ययोजना अनुसार अपलेखित ऋणको असुली भए नभएको सम्बन्धमा नियमित रूपमा अनुगमन गरिनेछ ।

अपलेखन भइसकेका ऋणहरुको असुली प्रकृया यस नीति, संस्थाको ऋण नीति, भाखा नाघेको ऋण र असुली नीति तथा अन्य प्रचलित कानूनमा व्यवस्था गरिए बमोजिम गरिनेछ ।

५.७.३ अपलेखन गरिएका ऋणहरु असुलीको लागि संचालक समितिले विशेष कार्ययोजना बनाई असुलीको लागि कारवाही अगाडि बढाउनेछ ।

५.७.४ ऋण अपलेखन गर्दा विवरणमा उल्लेख गरिएको व्याज तथा अन्य रकमलाई समेत असुलीको लागि उत्तिकै महत्वकासाथ योजना बनाईनेछ ।

५.८. कालो सूचीमा समावेश गरिने :

५.८.१ अपलेखनमा परेका ऋणलाई ऋणीले ऋण भुक्तान नगरेसम्म कालो सूचीमा राखिनेछ ।

५.८.२ ऋणीले ऋण भुक्तानी गरेपश्चात कालोसूचीबाट निजको नाम हटाईनेछ । तर निजलाई कालो सुचीबाट हटाईएको १ वर्षभन्दा अगाडी कुनैपनि ऋणको कारोबार गरिनेछैन ।

५.९ गोपनीयता :

५.९.१ ऋण अपलेखनका सम्बन्धमा भए गरेका काम कारवाहीको विवरण गोप्य राखिनेछ र सरोकारवाला (संस्थाको व्यवस्थापन, ऋण उपसमिति, संचालक समिति, लेखा सुपरिवेक्षण समिति, डिभिजन सहकारी कार्यालय, माथिल्ला संघहरु) बाहेक अन्यलाई जानकारी दिइने छैन ।

५.९.२ छुट तथा विशेष सहूलियत

सदस्यहरुले संस्थासंग गरेको ऋण कारोवारको असुली रेकर्डका आधारमा नियमित रुपमा १ दिन पनि किस्ताको भाखा ननाघाउने ऋणीलाई संस्थाले अनुसूची १५ बमोजिमको असल ऋणी प्रमाण पत्र वा अनुसूची १५.१ बमोजिमको असल ऋणी परिपत्र प्रदान गर्न सक्नेछ । यस्ता ऋणीहरुलाई संस्थाले व्याजदरमा नै .....प्रतिशत सहूलियत वा छुट र पहिले लिएको ऋण चुक्ता नभई विचैमा ऋण आवश्यकता परेमा रु.....सम्म विना धितो असल ऋणी सहूलियत ऋण प्रदान गर्न सक्नेछ । असल ऋणी छनौट, यसको बैधता अवधि र सेवा सुविधा सम्बन्धमा संस्थाले अलगगै कार्यविधी तयार पारी लागु गर्न सक्नेछ ।

५.१० धितो लिलामीको व्यवस्था :

५.१०.१ संस्थाको खराब ऋण असुल उपर गर्न देहाय बमोजिम धितो लिलाम प्रक्रिया अपनाईनेछ ।

५.१०.१.१ संस्थाबाट प्रथम र दोस्रो स्मरण पत्र र ३५ दिने ऋण बुझाउन ल्याउनेबारे पत्र पठाइने छ ।

५.१०.१.२ उक्त मितिभित्र साँवा व्याज नबुझाएमा तीन पुस्ते सहित ३५ दिने सार्वजनिक सूचना प्रकाशित गरी सोको सम्बन्धित ऋणी तथा धितो जमानत दिने व्यक्तिहरुलाई दिइनेछ ।

५.१०.१.३ उक्त मितिभित्र पनि नबुझाएमा धितो लिलाम बढाबढ सम्बन्धित तीन पुस्ते, धितोको विवरण, धितो लिलाम बढाबढ हुने स्थान, समय सहित ३५ दिने सार्वजनिक सूचना

प्रकाशित गरी तोकिएको म्यादभित्र पनि रकम नबुझाएमा ३६ औं दिनमा लिलामी बढाबढ गरिने व्यहोराको जानकारी सम्बन्धित ऋणीलाई दिई सहिछाप गराई लिइनेछ । ३६ औं दिनमा धितो लिलामी समितिको रोहवरमा तोकिएको समय र स्थानमा धितो लिलाम बढाबढ गरिनेछ र उक्त सदस्यलाई शेयर सदस्यताबाट निष्काशन गर्न सकिनेछ ।

- ५.१०.१.४ ऋणीले आफ्नो जम्मा भएको बचत रकम धितो राखी ऋण लिएको भएमा त्यस्ता ऋणीले लिएको ऋण असुली गर्न जम्मा भएको शेयर तथा बचत रकमबाट ऋण कट्टा गरी असुली गरिनेछ ।
- ५.१०.१.५ सदस्यले आफ्नो बचत रकमको धितो जमानीको आधारमा ऋण उपलब्ध गराएको छ भने त्यस्तो ऋणीले ऋण नतिरेमा जमानी बस्ने सदस्यको शेयर तथा बचत रकमबाट ऋण कट्टा गरी असुल उपर गरिनेछ ।
- ५.१०.१.६ हायरपर्चेज ऋणको हकमा ३ किस्ता भन्दा बढि भाखा नाघेमा संस्थाले उक्त यातयात साधन नियन्त्रणमा लिई लिलाम बढाबढ गरी असुल उपर गरिने छ ।

५.११. धितो लिलामी प्रक्रिया :

- ५.११.१ ऋण असुल उपर गर्न संस्थालाई दिएको धितोको हालको अवस्था जाँचबुझ गरी ऋण उप समिति, र संस्थाका व्यवस्थापकले वर्तमान मूल्यांकन प्रतिवेदन संचालक समिति समक्ष पेश गर्नुपर्दछ ।
- ५.११.२ ३५ दिने धितो लिलाम बढाबढ सम्बन्धि सार्वजनिक सूचना पठाएको लगत्तै ३६ औं दिनमै धितो लिलामी गर्नुपर्ने भएकोले सूचना प्रकाशित भएको भोलिपल्टबाटै नियम ४.९(क) र लिलामी उपसमितिको पदाधिकारीलाई लिलामी हुने दिन, स्थान र उपस्थिति सम्बन्धी जानकारी गराउनु पर्नेछ ।

५.१२. धितो लिलामी उपसमितिको व्यवस्था :

संस्थाबाट ऋण लिई सो साँवा व्याज रकम नतिर्ने शेयर सदस्यबाट संस्थाको रकम असुल उपर गर्न धितो लिलामी विक्री गरी असुल गर्नुपर्ने अवस्थामा निम्न सदस्य पदाधिकारी भएको धितो लिलामी उपसमिति व्यवस्था गरिनेछ ।

सदस्यहरु

५.१२.१ संस्थाका संचालक समितिका अध्यक्ष	- अध्यक्ष
५.१२.२ संस्थाका संचालक समितिका सचिव वा कोषाध्यक्षमध्ये १	- सदस्य
५.१२.६ संस्थाका ऋण उपसमितिका संयोजक/प्रतिनिधि	- सदस्य
५.१२.१० कानुनी सल्लाहकार	- सदस्य

५.१२.११ व्यवस्थापक	- सदस्य सचिव
<u>प्रतिनिधिहरु:</u>	
५.१२.४ जिल्ला प्रशासन कार्यालयका प्रतिनिधि	- सदस्य
५.१२.५ जिल्ला प्रहरी कार्यालयका प्रतिनिधि	- सदस्य
५.१२.६ जिल्ला मालपोत कार्यालयका प्रतिनिधि	- सदस्य
५.१२.७ डिभिजन सहकारी कार्यालयका प्रतिनिधि	- सदस्य
५.१२.९ सम्बन्धित नपा/गाविसका अध्यक्ष वा वडाध्यक्ष प्रतिनिधि	- सदस्य

५.१३. धितो लिलामी समितिको बैठक भत्ता:

प्रत्येक धितो लिलामी बैठक भत्ता र खाजा खर्च संस्थाको आर्थिक तथा प्रशासनिक नियमावली अनुसार उपलब्ध गराइनेछ ।

५.१४. लिलामी खर्च :

धितो लिलामी सूचना प्रकाशित गर्दाको खर्च तथा लिलामी सम्बन्धी अन्य सम्पूर्ण खर्च सम्बन्धित ऋणीहरुले नै दामासाहीले बेहोर्नुपर्नेछ ।

५.१६. पंचकृत मूल्य कायम गर्ने :

धितो लिलामी प्रक्रियाको लागि संस्थाले कम्तीमा एकजना कर्मचारी सहितको टोलीलाई डोर खटाई धितो रहेको सम्बन्धित स्थानमा गई स्थानीय भद्रभलाद्मी, जनप्रतिनिधि, स्थानीय निकायका प्रतिनिधि र स्थानीय वासिन्दाहरुको भेला गराई सो धितोको पंचकृत मूल्य कायम गर्नुपर्नेछ । कायम गरिएको पंचकृत मूल्य माथि उल्लेखित कम्तीमा ५ जना व्यक्तिहरुको साक्षी रोहवरमा दस्तखत गराई **अनुसूची १२ बमोमिजको मूचुल्का** तयार गरिनेछ । कायम गरिएको पंचकृत मूल्य सरकारी मूल्यभन्दा कम हुनु हुने छैन । उक्त मूचुल्कामा तोकिएको मूल्य नै लिलाम बढाबढको डाक मूल्य कायम हुनेछ ।

५.१७. लिलाम बढाबढमा जम्मा गर्नुपर्ने रकम :

५.१७.२. नियम ४.१५.१ अनुसार सम्पूर्ण रकम बुझाउन नसक्ने भएमा कुल रकमको १०% धरौटी सोही दिनमा दाखिला गर्नुपर्नेछ र बाँकी रकम १५ (पन्ध्र) दिनभित्र बुझाउनुपर्नेछ । नबुझाएमा धरौटी रकम जफत गरिनेछ ।

५.१७.३ धितो लिलाम बढाबढमा सकार गर्ने सम्बन्धित व्यक्तिलाई उपलब्ध गराइनेछ ।

५.१७.४ सम्बन्धित समूहको कुनै अन्य सदस्यले बढाबढ सकार गर्न चाहेमा र निजसँग धितो सकार गर्न रकम नभएमा संस्थाले ऋण उपलब्ध गराएर पनि धितो सकार गर्न मद्दत पुऱ्याउनेछ ।

५.१८. धितो संस्थाले सकार गर्न सक्ने :

धितो लिलाम बढाबढमा कोही धितो सकार गर्न नआएमा सो लिलाम बढाबढ उपसमितिको रोहवरमा उक्त धितो संस्था आफैले सकार गर्न सक्नेछ । संस्थाले सकार गरेको धितो बोलकबोल वा टेण्डरबाट विक्ती गर्न सक्नेछ ।

५.१९. धितो फिर्ता दिने सम्बन्धि व्यवस्था :

५.१९.१ संस्थाले धितो सकार गरेको खण्डमा ऋणीलाई सकार गरेको सूचना ७ दिनभित्र दिइनेछ र ऋणीले सूचना प्राप्त मितिले ३५ दिनभित्र सकार गरेको रकममा संस्थाको ऋणमा कायम अधिकतम ब्याजदरले हुन आउने रकम संस्थालाई बुझाएमा धितो निज वा निजले तोकिएको व्यक्तिलाई फिर्ता दिन सक्नेछ ।

५.१९.२ ऋणीले घर जग्गा फिर्ता गर्दा मालपोत कार्यालयमा रजिष्ट्रेशन गर्नु परेमा सम्पूर्ण खर्च स्वयं ऋणीले बेहोर्नुपर्नेछ ।

५.२०. धितो संस्थाको नाममा नामसारी (दाखिला खारेज) गर्नुपर्ने :

संस्थाले सकार गरेको घरजग्गा दा.खा. गरी संस्थाको नाममा नामसारी गरी गैह्र बैकिङ्ग सम्पत्ति हिसावमा राख्नु पर्नेछ । संस्थाको नाममा दर्ता भएको गैह्र बैकिङ्ग सम्पत्ति आवश्यकता हेरी संस्थाले रेखदेख र संरक्षण गर्ने गरी जिम्मा दिई भोग चलन गर्न लगाइनेछ ।

५.२१. संस्थाको गैह्र बैकिङ्ग सम्पत्ति विक्री गर्ने व्यवस्था :

५.२१.१. लिलाम सकारबाट संस्थाको स्वामित्वमा आएको घर जग्गा विक्री संस्थाको आर्थिक प्रशासनिक नियमावली अनुसार बढीमा २ वर्षभित्र विक्री गरीसक्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद ६

विविध

६.३ बाधा अडकाउ फुकाउने र व्याख्या गर्ने अधिकार :

यस नीतिको कार्यान्वयन गर्ने क्तममा कुनै किसिमको द्विविधा वा बाधा अडकाउ आइपरेमा सोको व्याख्या गर्ने र बाधा अडकाउ फुकाउने अन्तिम अधिकार संचालक समितिलाई हुनेछ ।

६.४ स्वत निष्कृत्य हुने :

यस नीतिका ब्यवस्थाहरु सहकारी ऐन, नियमावली, सहकारी विभागद्वारा जारी मापदण्ड, नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन २०५८, बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्वन्धी ऐन, २०६३ र सो अन्तर्गत बनेका वा जारी गरिएका नियम विनियम वा जारी भएका निर्देशिकाको ब्यवस्थाहरुसंग बाझिएमा बाझिएको हद सम्म स्वत निष्कृत हुनेछ ।

६.५ खारेजी र बचाउ :

यो नीति जारी भएपछि ऋणनीति - २०... खारेज हुनेछ । सो नीति अनुरूप हालसम्म भएका काम कारवाहीहरु यसै ऋणनीति अनुरूप भएको मानिनेछ ।

समाप्त